

VLERËSIMI I NEVOJAVE LIDHUR ME NEVOJAT E VEÇANTA ARSIMORE NË ARSIMIN E MESËM TË LARTË

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

COUNCIL OF EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

**VLERËSIMI I NEVOJAVE
LIDHUR ME NEVOJAT E VEÇANTA
ARSIMORE NË ARSIMIN
E MESËM TË LARTË**

TABELA E PËRMBAJTJES

Shkurtesa	6
Përmbledhje ekzekutive	7
Hyrje	8
Përgatitja teorike	9
Justifikimi për arsim gjithëpërfshirës në Kosovë*	9
Ligjet që e rregullojnë arsimin e mesëm të lartë në Kosovë	10
Udhëzimet administrative për rregullimin e praktikave gjithëpërfshirëse	11
Sfidat në zbatimin e arsimit gjithëpërfshirës në shkollat e mesme të larta	12
Të dhënat e nxënësve me NVA në shkollat e mesme të larta	12
Vlerësimi i nevojave	15
Fushëveprimi i vlerësimit të nevojave	15
Kriteret e vlerësimit	15
Metodat	15
Mbledhja dhe analizimi i të dhënave	16
Intervistat gjysmë të strukturuar me drejtorët e shkollave	16
Intervista gjysmë të strukturuar të punonjësve të MASHTI-it dhe të një punonjësi të projektit	17
Pyetësi online për nxënës	17
Intervistat me prindër	17
Rezultatet	20
Regjistrimi i nxënësve me NVA dhe aftësi të kufizuara	20
Pranimi	20
Kushtet e shkollave	23
Kurrikula	24
Mësimdhënia	25
Mbështetja	26
Trajnimi	27
Pjesëmarrja	28
Përshtatshmëria e profileve të shkollave për nxënësit me NVA	29
Përmbledhje e intervistave me zyrtarët e MASHTI dhe një punonjësi të një projekti	30
Përfundime dhe rekomandime	31
Sfidat	31
Nevojat e shkollave	31
Rekomandimet	33
Referencat	34
Shtojca 1. Pyetjet e intervistës gjysmë të strukturuar të përdorura me drejtorë shkollash	35
Shtojca 2. Pyetjet e intervistës gjysmë të strukturuar të përdorura me drejtorë shkollash	36
Shtojcë 3 Pyetësi për mësimdhënës	37
Shtojca 4 Përgjigjet e mësimdhënësve në pyetësin në internet	40
Shtojcë 5 Përgjigjet e nxënësve në pyetësin në internet	42

* Ky përcaktim nuk çënon qëndrimet ndaj statusit dhe është në përputhje me Rezolutën e Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara 1244 dhe opinionin e Gjykatës Ndërkombëtare të Drejtësisë për Shpalljen e Pavarësisë së Kosovës

Shkurtesa

UA	Udhëzim Administrativ
SMIA	Sistemi për Menaxhimin e Informatave në Arsim
ESDP	Plani zhvillimor i sektorit të arsimit
IEP	Plani arsimor i individualizuar
INCLUDE	Projekti i përbashkët i Bashkimit Evropian dhe Këshillit të Evropës “Ndërtimi i Kapacitetit për Arsim Gjithëpërfshirës”
AKS	Agjencia Kosovare e Statistikave
KKK	Korniza Kurrikulare e Kosovës
PSAK	Plani Strategjik i Arsimit në Kosovë
MASHTI	Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit
QB	Qendra Burimore
NVA	Nevojat e Veçanta Arsimore
AAP	Arsimi dhe Aftësimi Profesional

“Ju inkurajoj ta mbështesni shkollën në të gjitha mënyrat e mundshme për të krijuar kushte më të mira për fëmijët me aftësi të kufizuara.

Përmes mbështetjes së shkollave dhe fëmijëve ju do t’i mbështesni edhe familjet e tyre.”

Një prind i një nxënësi me nevoja të veçanta arsimore

Përmbledhje ekzekutive

Ky vlerësim i nevojave të veçanta në arsimin e mesëm të lartë u krye në 9 shkolla dhe gjimnaze të rregulltë publikë të Arsimit dhe Aftësisimit Profesional (AAP) në Kosovë në tetor–nëntor 2020. Qëllimi i vlerësimit të nevojave ishte të analizonte gjendjen aktuale dhe nevojat e shkollave të mesme të larta të rregullta në akomodimin dhe sigurimin e arsimit cilësor për nxënës dhe nxënës me nevoja të veçanta arsimore (NVA) dhe aftësi të kufizuara. Vlerësimi i nevojave synon 1) sigurimin e informacionit mbi gjendjen aktuale të nxënësve me NVA dhe aftësi të kufizuara në shkollat dhe gjimnazet e AAP-së; 2) gjetjen e nevojave në shkollat e AAP-së dhe gjimnazet për të përmbushur nevojat e nxënësve me NVA dhe aftësi të kufizuara; dhe 3) dhënien e rekomandimeve për MASH-in për të përgatitur një plan për ngritjen e kapaciteteve në shkollat e AAP-së dhe në gjimnaze për të përfshirë nxënësit me NVA dhe aftësi të kufizuara.

Të dhënat u mbledhën gjatë intervistimit të drejtorëve të shkollave, zyrtarëve të Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës (MASH), prindërve të nxënësve me NVA dhe një punonjësi të një projekti ndërkombëtar për AAP. 59 mësimdhënës dhe 2 nxënës iu përgjigjën pyetësorit në internet. Për shkak të pandemisë COVID-19, shumica e të dhënave u mbledhën në internet dhe përmes thirrjeve telefonike.

Një problem i madh në sektorin e arsimit në Kosovë është fakti që Sistemi për Menaxhimin e Informatave në Arsim (SMIA) nuk ofron të dhëna për nxënësit me NVA dhe aftësi të kufizuara në asnjë shkollë të rregullt publike. Kjo shkakton vështirësi për planifikimin dhe zhvillimin e shërbimeve arsimore dhe edukative për shkollat dhe nxënësit me NVA dhe aftësi të kufizuara.

Rezultatet e këtij vlerësimi të nevojave tregojnë se shumica e shkollave, drejtorëve dhe mësimdhënësve kanë qëndrime pozitive dhe gjithashtu janë të gatshëm të sigurojnë qasje në shkolla për nxënësit me NVA dhe aftësi të kufizuara.

Sfidat më të mëdha në shkolla kanë të bëjnë me kushtet e shkollës përfshirë infrastrukturën, mungesën e trajnimit për gjithëpërfshirje dhe mënyrën e plotësimit të nevojave të nxënësve me NVA dhe aftësi të kufizuara në klasë të rregullt, mungesën e shërbimeve mbështetëse brenda dhe nga jashtë shkollës; dhe mungesën e përshtatjeve të kurrikulës dhe mungesën e materialeve dhe pajisjeve të adaptuara të mësimnxënies/mësimdhënies.

Në mënyrë që të sigurohet qasja dhe të përmirësohet cilësia e arsimit të nxënësve me NVA dhe aftësi të kufizuara në shkollat e mesme të larta, mësimdhënësit dhe drejtorët duhet të trajnohen për arsimin gjithëpërfshirës duke përfshirë mënyrën e përmbushjes së nevojave të nxënësve me NVA dhe aftësi të kufizuara në klasa dhe shkolla të rregullta; dhe shërbimet mbështetëse duhet të krijohen në shkolla dhe për shkollat. Gjithashtu, kushtet e shkollave duhet të përmirësohen në mënyrë që të jenë të qasshme për nxënësit me lloje të ndryshme të aftësive të kufizuara (p.sh. fizike, vizuale).

Në shumicën e shkollave deklaruan se kanë disa profile (p.sh. profile makineri të rënda ose përpunim druri) të cilat nuk janë të përshtatshme për nxënësit me disa aftësi të kufizuara. Në këto raste, pjesa praktike e trajnimit mund të jetë e rrezikshme për ta. Prandaj, rekomandohet shumë që të ofrohen shërbime udhëzuese dhe këshilluese në fillim të studimeve, veçanërisht në shkollat e AAP-së për një nxënës me NVA/paafësi të kufizuara.

Në Kosovë, planifikimi dhe zhvillimi i arsimit të mesëm të lartë për nxënësit me NVA dhe aftësi të kufizuara po përballen me një sfidë për shkak të mungesës së të dhënave të sakta dhe të besueshme për numrin e nxënësve me NVA në shkollat e rregullta. Të dhënat e siguruar nga Sistemi i Menaxhimit të Arsimit dhe Informacionit (SMIA) sigurohen nga shkollat dhe nuk bazohen në vlerësimin profesional të studentëve. Për më tepër, kategoritë të EMIS-së për NVA nuk janë mjaft të qarta që shkollat të sigurojnë të dhëna të sakta. Kështu, rekomandohet shumë që të zhvillohet mbledhja e të dhënave duke rishikuar dhe sqaruar klasifikimin aktual EMIS të grupeve me NVA, duke forcuar bashkëpunimin e shkollave dhe komisionëve komunale të vlerësimit dhe duke siguruar udhëzime të duhura për shkollat për të siguruar të dhëna të sakta në të ardhmen.

Rezultatet e këtij vlerësimi të nevojave do të shfrytëzohen nga MASHTI-i dhe projekti INCLUDE në zhvillimin e një programi për ngritjen e kapaciteteve për të rritur numrin e nxënësve me NVA dhe për të përmirësuar cilësinë e arsimit në arsimin e mesëm të lartë, në mënyrë që ta bëjnë atë më të qasshëm dhe më gjithëpërfshirës.

Hyrje

Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit (MASHTI) me mbështetjen e projektit Ngritja e Kapaciteteve për Gjithëpërfshirje në Arsim (INCLUDE) financuar nga Bashkimi Evropian dhe Këshilli i Evropës, dhe zbatuar nga Këshilli i Evropës synon të përmirësojë qasjen në arsim të nxënësve me nevoja të veçanta arsimore (NVA) në arsimin parauniversitar, pra edhe në shkollat dhe gjimnazet e arsimit dhe aftësisë profesionale (AAP) në Kosovë.

Objekti i përgjithshëm i projektit INCLUDE synon përmirësimin e qasjes në arsimin cilësor të nxënësve nga grupet e marginalizuara në arsimin parafillor, fillor dhe të mesëm – në përputhje me politikat dhe prioritetet e brendshme të Përfuturit dhe standardet dhe praktikën e Këshillit të Evropës. Një nga objektivat specifike të projektit është forcimi i kapacitetit të sistemit arsimor të Kosovës për të përmirësuar pjesëmarrjen dhe mbështetjen e shërbimeve për fëmijët me nevoja të veçanta arsimore në arsimin parafillor, fillor dhe të mesëm; dhe një nga rezultatet e pritshme është rritja e pjesëmarrjes së fëmijëve me nevoja të veçanta arsimore (NVA) në arsimin parafillor, fillor dhe të mesëm.

Gjatë 20 viteve të fundit, MASHTI ka bërë shumë përpjekje për të zhvilluar sistemin e arsimit gjithëpërfshirës dhe për të përmirësuar qasjen dhe sigurimin e arsimimit të fëmijëve me nevoja të veçanta arsimore (NVA) dhe aftësi të kufizuara në Kosovë. Deri më tani, këto përpjekje janë përqendruar kryesisht në nivelin e arsimit parafillor, fillor dhe të mesëm të ulët. Kjo ka rezultuar që pas përfundimit të arsimit bazë, disa nxënës me NVA dhe aftësi të kufizuara vazhdojnë mësimet e tyre në Qendrat Burimore, por ajo që ndodh me shumicën e nxënësve me NVA dhe aftësi të kufizuara mbetet e panjohur. Disa prej tyre – me siguri – ndjekin shkollat e mesme të larta të rregullta, por ekziston një mundësi e madhe që shumë, nëse jo shumica e tyre të mos vazhdojnë studimet pas arsimit të detyrues.

Të dhënat për regjistrimin e nxënësve me NVA në shkollat e mesme të larta të rregullta nuk u siguruan kurrë nga MASHTI/ Sistemi për Menaxhimin e Informatave në Arsim (SMIA), dhe që nga viti 2019 të dhënat u siguruan vetëm nga shkollat e veçanta në qendrat burimore; dhe jo nga shkollat e rregullta.

Kështu, një studim madje me një numër të kufizuar të shkollave dhe gjimnazeve të AAP-së do të japë më shumë informata mbi numrin e nxënësve me NVA të regjistruar në shkollat dhe informacion për cilësinë e arsimit që shkollat u ofrojnë nxënësve me NVA, dhe do të identifikojë sfidat kryesore që duhet të adresohen në mënyrë që të zhvillohet gjithëpërfshirja dhe të përmirësohet cilësia e arsimit në arsimin e mesëm të lartë.

Ky vlerësim i nevojave të nxënësve me NVA dhe aftësi të kufizuara në arsimin e mesëm në Kosovë u kërkua nga MASHTI dhe nga projekti INCLUDE. Qëllimi është të analizohet gjendja aktuale dhe nevojat e shkollave të mesme të larta të rregullta në akomodimin dhe sigurimin e arsimit cilësor për nxënës me NVA dhe aftësi të kufizuara. Vlerësimi i nevojave u krye në 9 shkollat, të AAP-së dhe gjimnaze të rregullta. Edhe me një numër të kufizuar të shkollave të mesme të larta të përfshira në vlerësimin e nevojave, vihet në dispozicion informacioni në lidhje me cilësinë e arsimit që shkollat u ofrojnë nxënësve me NVA dhe identifikon sfidat kryesore që duhet të adresohen në mënyrë që të zhvillohet arsim gjithëpërfshirës dhe cilësor, dhe të sigurojë qasje për studentët me NVA në arsimin e mesëm të lartë.

Rezultatet do të shfrytëzohen nga MASHTI dhe projekti INCLUDE në zhvillimin e një programi për ngritjen e kapaciteteve për të rritur numrin e dhe për të përmirësuar cilësinë e arsimit të nxënësve me NVA në arsimin e mesëm të lartë.

Përgatitja teorike

Ky vlerësim i nevojave është i përqendruar në arsimin e mesëm të lartë në Kosovë. Niveli i arsimit të mesëm të lartë (klasat 10–12) në Kosovë është i ndarë në shkollat të mesme (gjimnaze) dhe shkollat të arsimit dhe aftësimit profesional (AAP). Secila prej tyre ndahet sipas profileve të veta; gjimnazet në shoqëror, të përgjithshme, shkenca natyrore, matematikë, informatikë dhe gjuhë, dhe shkollat e AAP-së në fushat e teknikës, bujqësisë, ekonomisë, mjekësisë, muzikës, tregtisë, teologjisë, artit dhe 6 qendra të kompetencës.

Niveli i arsimit të mesëm të lartë në Kosovë përbëhet nga institucionet e arsimit profesional dhe shkollat e larta. Gjatë vitit shkollor 2019/2020, numri total i nxënësve në arsimin e mesëm të lartë ishte 74427. 39558 nxënës u regjistruan në shkollat e AAP-së, ndërsa 34852 nxënës në gjimnaze.

Justifikimi për arsim gjithëpërfshirës në Kosovë

Gjatë 20 viteve të fundit, MASHTI ka bërë shumë përpjekje për të zhvilluar sistemin e arsimit gjithëpërfshirës dhe për të përmirësuar qasjen dhe sigurimin e arsimit të fëmijëve me nevoja të veçanta arsimore (NVA) dhe aftësi të kufizuara në Kosovë. Zotimi dhe vullneti i qeverisë së Kosovës për të zhvilluar sistemin e arsimit gjithëpërfshirës, dhe për të përmirësuar qasjen dhe sigurimin e arsimit cilësor për të gjithë nxënësit shihet në shumë ligje, udhëzime administrative dhe strategji aspiruese (shih tabelën 1) të zhvilluara për të dhënë strukturën për sistemin e ri arsimor. Plani Strategjik për Arsimin Parauniversitar 2017–2021 përpaket të zgjidhë sfidat e sistemit arsimor duke ndërmarrë një qasje tematike ndër-sektoriale që do të adresojë këto sfida konkrete. Fjalët kryesore të planit të ri strategjik janë: gjithëpërfshirja, cilësia dhe përgjegjësia. (Alieu, L. 2019.) Një nga parimet kryesore të Kornizës Kurrikulare të Kosovës (KKK) 2011 është gjithëpërfshirja e cila "i referohet të drejtës së çdo fëmije për të pasur qasje të barabartë në arsimin cilësor".

Tabela 1 | Ligjet dhe strategjitë kombëtare që përcaktojnë gjithëpërfshirjen

Ligji për Arsimin Parauniversitar në Ligjin e Kosovës Nr. 04/L–032	Nen. 40: Arsimi gjithëpërfshirës Shkollat dhe institucionet e tjera të aftësimit duhet të respektojnë parimin e arsimit gjithëpërfshirës duke akomoduar të gjithë fëmijët pavarësisht nga kushtet e tyre fizike, intelektuale, sociale, gjuhësore ose të tjera; dhe duke promovuar integrimin dhe kontaktin midis fëmijëve.
	Nen.3: përcakton përgjegjësitë e Ministrisë së Arsimit, komunave, institucioneve të arsimit dhe aftësimit dhe të gjitha organeve të tjera për të ofruar, ndër të tjera, edhe shërbime efektive, gjithëpërfshirëse dhe profesionale të krijuara për të promovuar të gjithë nxënësit me mundësi të barabarta në qasjen në arsim në përputhje me aftësitë dhe nevojat e tyre specifike dhe për të promovuar zhvillimin e tyre arsimor dhe shoqëror
	Nen. 3.5: Funksionet dhe përgjegjësitë e Ministrisë, komunave dhe institucioneve arsimore/aftësuese - Respektimi dhe promovimi i të drejtave të komuniteteve dhe anëtarëve të tyre siç përcaktohen me Kushtetutën dhe ligjin në fuqi. - Nxitja e njohurive për kulturën, historinë dhe gjuhën e të gjitha komuniteteve.
	Nen. 39: Nevojat e Veçanta Arsimore një fëmijë nuk duhet të konsiderohet se ka vështirësi në të mësuar vetëm sepse gjuha, ose forma e gjuhës, në të cilën ai ose ajo është mësuar është e ndryshme nga një gjuhë, ose formë e një gjuhe, e cila është folur gjithë kohën në shtëpinë e tij/saj, ose sepse ai/ajo i përket një komuniteti të caktuar; në raste të tilla, komuna siguron që fëmijës t'i ofrohet mbështetje efektive në gjuhën e udhëzimit.

Plani Strategjik i Arsimit në Kosovës (PSAK) 2017-2021	• një plan gjithëpërfshirës për zhvillimin e sektorit të arsimit në Kosovë • gjithëpërfshirja është objektivi i parë strategjik i PSAK-së dhe i Planit të tij të Veprimit 2017 - 2021 • cakton si prioritet gjithëpërfshirjen e fëmijëve me NVA dhe të grupeve të marginalizuara në sistemin e rregullt arsimor • prioritetet e para kryesore janë pjesëmarrja dhe gjithëpërfshirja e fëmijëve me NVA dhe të grupeve të marginalizuara në sistemin e rregullt arsimor • plani i veprimit përcakton aktivitete specifike për të arritur objektiva specifike për gjithëpërfshirje, si dhe për qasjen në arsim. • përfshirja e arritur përmes një numri masash si rritja e qasjes në arsim për grupet e marginalizuara, trajnimi i mësimitdhënësve dhe promovimi i diversitetit dhe i ndërveprimit midis komuniteteve.
Korniza Kurrikulare e Kosovës (2011)	• objektivi kryesor është gjithëpërfshirja e fëmijëve dhe të rinjve në një sistem arsimor cilësor • qëllimi i saj është promovimi i vlerave të përgjithshme shoqërore, mbrojtja e të drejtave të njeriut, përfshirja në arsim dhe respektimi i vlerave të njëri-tjetrit. • një nga parimet kryesore është gjithëpërfshirja e cila "i referohet të drejtës së çdo fëmije për të pasur qasje të barabartë në arsimin cilësor".
Ligji për Arsimin në Komunitet e Kosovës Ligji Nr. 03/L-068	• rregullon organizimin e sistemit të arsimit publik parashkollor, fillor dhe të mesëm në Kosovë • përcakton detyrimin për sigurimin e një arsimi gjithëpërfshirës, të drejtën për qasje në arsim në lidhje me parimet e mosdiskriminimit dhe promovimin e politikave gjithëpërfshirëse për integrimin e personave me aftësi të kufizuara në sistemin arsimor.
Ligji për Mbrojtjen e Fëmijëve	• garanton mbrojtjen e të drejtës së fëmijës dhe ua delegon përgjegjësitë institucioneve përkatëse
Strategjia Kombëtare për të Drejtat e Personave me Nevoja të Veçanta në Kosovë 2013-2023	• Objektiva strategjike 3: Krijimi i kushteve për arsimin gjithëpërfshirës dhe mbështetjen profesionale për personat me aftësi të kufizuara

Ligjet që e rregullojnë arsimin e mesëm të lartë në Kosovë

Ligji për Arsimin Parauniversitar rregullon mësimin parauniversitar për nxënësit dhe individët që u përkasin niveleve 0 deri në 4 sipas Klasifikimit Standard Ndërkombëtar të Arsimit, miratuar nga UNESCO. Në Nenin 3 të Ligjit në Parimet e Përgjithshme të Arsimit Parauniversitar, parimi i parë përcakton se "Asnjë personi nuk i mohohet e drejta për arsimim".

Më tej në Ligjin për Arsimin Parauniversitar (Neni 3, Parimi 3) parasheh se "është obligim i përgjithshëm i Ministrisë, komunave, institucioneve arsimore dhe të gjitha organeve të tjera, të përfshira në ofrimin e arsimit parauniversitar, --- që të planifikojnë dhe ofrojnë shërbime efektive, fleksibile, gjithëpërfshirëse dhe profesionale, të dizajnuara për t'u ofruar të gjithë fëmijëve të drejtat e barabarta për shkollim, në pajtim me aftësitë dhe nevojat e tyre specifike, si dhe për të avancuar zhvillimin e tyre arsimor e social."

Ky parim është shumë i rëndësishëm në lidhje me nxënësit me NVA pasi ligji përmend detyrat e të gjithëve dhe veçanërisht detyrat e shkollave për të siguruar arsimim për nxënësit bazuar në aftësitë dhe nevojat e tyre. Në Nenin 40 të Ligjit, parimi i Arsimit Gjithëpërfshirës përcaktohet si më poshtë:

- institucionet arsimore dhe aftësues duhet të akomodojnë të gjithë fëmijët, pa dallim të kushteve të tyre fizike, intelektuale, sociale, gjuhësore apo të tjera dhe duhet të promovojë integrimin dhe kontaktin mes fëmijëve;
- mbështetja përkatëse duhet të ofrohet bazuar në nevojat intelektuale të nxënësve; dhe
- ambientet e posaçme arsimore apo shkollat e veçanta arsyetohen vetëm pasi që nga vlerësimi i ekspertit del se nuk është praktike të regjistrohet ndonjë fëmijë në shkollën e rregullt publike apo në institucionin e aftësimin.

Kështu, është detyrë e shkollave dhe gjimnazeve të AAP-së të sigurojnë arsim cilësor për nxënësit me NVA dhe aftësi të kufizuara dhe të bëjnë të gjitha akomodimet e nevojshme për të siguruar arsimim edhe për nxënësit me NVA.

Ligji për Arsimin në Komunitet e Kosovës¹ përcakton përgjegjësitë e komunave. Kompetencat e tyre lidhen me nivelet 0-3 të arsimit (d.m.th. atij parafillor deri në të mesme të lartë). Disa nga përgjegjësitë e dhëna komunave përmes këtij ligji përfshijnë: ndërtimin e objekteve arsimore, regjistrimin dhe pranimin e nxënësve, punësimin e mësimitdhënësve dhe personelit tjetër, emërimin e drejtorëve të shkollave, pagesën e personelit menaxherial, trajnimin e edukatorëve, mbikëqyrjen dhe vlerësimin e procesit arsimor etj.

Ky ligj jep përgjegjësinë e komunave për të siguruar arsim gjithëpërfshirës për të gjithë nxënësit, përfshirë nxënësit me NVA.

Ligji Nr. 04/ L-138 për Arsimin dhe Aftësimin Profesional rregullon sistemin e arsimit dhe aftësimin profesional në përputhje me nevojat e zhvillimit ekonomik dhe shoqëror të Kosovës, përfshirë ndryshimet ekonomike dhe teknologjike, kërkesat e tregut të punës dhe nevojat e individëve drejt ekonomisë së tregut, duke shfrytëzuar në mënyrë optimale burimet financiare, njerëzore dhe të infrastrukturës. Parimet për arsimin dhe aftësimin profesional të parapara në Ligjin për AAP (2013) janë: 1) gjithëpërfshirja; 2) qasja, transferi dhe progresi; 3) mësimi teorik dhe praktika profesionale; 4) nevojat aktuale dhe të ardhshme të ekonomisë; dhe 5) mbështetja e zhvillimit të karrierës si pjesë e integruar e të mësuarit gjatë gjithë jetës. Kështu, institucionet e AAP-së duhet të përpiqen për arritjen e gjithëpërfshirjes dhe krijimin e kushteve për arsimimin e të gjithë fëmijëve.

Sipas Ligjit për AAP, u krijuan Agjencia për Arsim dhe Aftësim Profesional dhe për të Rritur dhe Këshilli për Arsim dhe Aftësim Profesional dhe për të Rritur. Agjencia synon mbikëqyrjen dhe zhvillimin e AAP-së dhe arsimit për të rritur, dhe Këshilli është një organ këshillues për politikën e AAP-së dhe arsimin e të rriturve në Kosovë. (Alieu, L. 2019.)

Udhëzimet administrative për rregullimin e praktikave gjithëpërfshirëse

Një numër udhëzimesh administrative në lidhje me arsimin gjithëpërfshirës janë krijuar për të mbështetur zbatimin e ligjeve dhe për të siguruar udhëzime për komunitet dhe shkollat, duke përfshirë shkollat e mesme të larta.

Udhëzimi Administrativ Nr. 18/2013 për përdorimin e Planit Individual Arsimor - PIA rregullon përdorimin e PIA-së për nxënësit me NVA. Secili nxënës me NVA që ka vendimin për NVA duhet të ketë Planin Individual Arsimor (PIA). UA-ja gjithashtu rregullon çështje të personave për të hartuar PIA-n, për të monitoruar dhe miratuar atë.

Udhëzimi Administrativ Nr. 22/2013 për numrin maksimal të nxënësve për klasë dhe raportin mësimitdhënës-nxënës rregullon numrin maksimal të nxënësve për klasë në arsimin parauniversitar. Ai gjithashtu rregullon numrin e nxënësve për klasë nëse ka nxënës me NVA në klasë. Numri maksimal i nxënësve me NVA në një klasë të rregullta në një shkollë të AAP është tre, dhe në rastin kur ka një nxënës me NVA në klasë, duhet të ketë dy nxënës të rregullt më pak në klasë.

Udhëzimi Administrativ nr. 06/2016 për Kushtet dhe kriteret e vlerësimit të kandidatëve me nevoja të veçanta rregullon përmbajtjen dhe kriteret dhe mënyrën e organizimit të Maturës Shtetërore për kandidatët me NVA. Pas përfundimit të arsimit të mesëm të lartë, nëse është e nevojshme, kandidatëve me aftësi të kufizuara të ndryshme mund t'u caktohet më shumë kohë dhe t'u ofrohen pajisje ndihmëse dhe asistentë personalë gjatë provimit të shtetit. Zbatimi i kësaj UA-je do të ndihmonte dhe inkurajonte më shumë kandidatë me aftësi të kufizuara që të regjistrohen dhe të përfundojnë arsimin e mesëm.

Udhëzimi Administrativ Nr. 6/2016 për Kushtet dhe kriteret e vlerësimit të kandidatëve me nevoja të veçanta rregullon vlerësimin e kandidatëve me aftësi të kufizuara të ndryshme për provimin e shtetit.

Udhëzimi Administrativ Nr. 8/2016 për Vlerësimin e nxënësve sipas kornizës kurrikulare të arsimit parauniversitar të Kosovës rregullon mënyrat e vlerësimit të nxënësve sipas kornizës kurrikulare. Forma të ndryshme të vlerësimeve janë parashikuar për nxënësit dhe sistemin e notimit. Kjo UA-je përfshin përshtatjet e vlerësimit që janë të nevojshme për vlerësimin e nxënësve me NVA. Planin individual arsimor (PIA) do të përdoret si një instrument për planifikimin e mësimitdhënies, mësimitdhënies dhe vlerësimit të nxënësve me NVA.

¹ Ligji për Arsimin në Komunitet e Kosovës, 2008

Udhëzimi Administrativ Nr. 16/2017 për vlerësimin pedagogjik të fëmijëve me nevoja të veçanta arsimore rregullon fushën e vlerësimit të nxënësve me NVA. Ekipet komunale të vlerësimit së bashku me shkollat fillore dhe të mesme të ulëta të rregullta mund të ndihmojnë nxënësit me NVA në rekomandimin e nxënësve në shkollat apo gjimnazet e AAP-së bazuar në rrugën e arsimit që ata kishin dhe bazuar në talentet e tyre dhe nevojat individuale.

Sfidat në zbatimin e arsimit gjithëpërfshirës në shkollat e mesme të larta

Baza ligjore për gjithëpërfshirje në sektorin e arsimit në Kosovë është mjaft e avancuar dhe e konsoliduar. Megjithatë, ekzistojnë ende disa sfida në zbatimin e arsimit gjithëpërfshirës në nivel komune dhe shkolle. Deri më tani, përpjekjet për të zhvilluar praktika gjithëpërfshirëse janë përqendruar kryesisht në arsimin bazë ku sistemet e mbështetjes (p.sh. qendrat burimore, mësimdhënësit udhëtues, klasat burimore, planet individuale të arsimit) janë zhvilluar, mësimdhënësit janë trajnuar etj. Shkollat e mesme të larta kanë mbetur pak a shumë pa ndonjë ngritje kapacitetesh drejt praktikave gjithëpërfshirëse.

Një nga sfidat në planifikimin dhe zhvillimin e arsimit gjithëpërfshirës për nxënësit me NVA në shkollat e mesme të larta është mungesa e të dhënave të sakta për numrin e nxënësve me NVA në shkollat e rregullta. Kjo do të trajtohet në kapitullin vijues.

Të dhënat e nxënësve me NVA në shkollat e mesme të larta

Në 2019/2020, numri i përgjithshëm i nxënësve në arsimin e mesëm të lartë publik ishte 74 427, nga të cilët në gjimnaze 34 869 dhe në shkollat e AAP 39 558.

Tabela 2 | Numri i nxënësve në arsimin e mesëm të lartë në 2019/2020

Shkolla profesionale			Gjimnaze			Gjithsej		
Meshkuj	Femra	Gjithsej	Meshkuj	Femra	Gjithsej	Meshkuj	Femra	Gjithsej
23116	16442	39558	14736	20133	34869	37852	36575	74427

(SMIA 2020)

Në 2019/2020, në nivelin e arsimit të mesëm të lartë ishin 111 nxënës me NVA dhe aftësi të kufizuara të regjistruar në Qendrat Burimore, dhe 434 nxënës me NVA në nivelin e mesëm të lartë në shkollat e rregullta. Statistikat nga shkollat e mesme të larta nuk tregojnë se cili është numri i nxënësve me NVA të shpërndarë midis shkollave të AAP-së dhe gjimnazeve. Numrat nga shkollat e rregullta u siguruan nga 37 nga gjithsej 123 prej tyre që tregojnë se shumica e shkollave nuk ofrojnë ndonjë numër nxënësish me NVA. Kjo është një nga arsytet pse të dhënat e studentëve me NVA në shkollat e rregullta nuk janë të besueshme.

Tabela 3 tregon numrin e studentëve me NVA nga shkollat e rregullta dhe Qendrat Burimore që përfunduan arsimin e detyrueshëm në 2019 (gjithsej 311) dhe të cilët filluan arsimin e mesëm të lartë në të njëjtin vit (gjithsej 172). Kjo tregon se 139 studentë me NVA janë zhdukur nga statistikat.

Tabela 3 Studentët e klasave 9 dhe 10 me NVA në 2018/2019 dhe 2019/2020

Grade and type of school	2018/2019	2019/2020
Studentët me NVA e klasës së 9 në shkollat e rregullta	286	
Studentët me NVA e klasës së 9 në Qendrat Burimore	25	
Studentët me NVA e klasës së 10 në shkollat e rregullta		143
Studentët me NVA e klasës së 10 në Qendrat Burimore		29
In total	311	172

(SMIA 2019, 2020)

Çfarë ndodh me studentët me NVA pas përfundimit të arsimit të detyrueshëm? Duket se nxënësit në Qendrat Burimore vazhdojnë mësimet në të njëjtën shkollë. Ka disa nxënës që ndjekin mësimet në Qendra Burimore pasi kanë përfunduar klasën e 9-të në shkollën e rregullt. Ka shumë nxënës me NVA që ndjekin shkollat e mesme të larta edhe pse ata nuk janë dhe me shumë mundësi nuk kanë qenë gjatë arsimit të mesëm të ulët të përfshirë në statistika. Duhet të ketë edhe nga ata që nuk vazhdojnë mësimet pas shkollimit të detyruar.

Tabela 4 tregon një rritje të lehtë të numrit të nxënësve të NVA në shkollat e zkonshmtë të larta të mesme në 2018/2019 dhe 2019/2020. Ajo gjithashtu tregon kategoritë NVA të mbledhjes së të dhënave përmes SMIA.

Tabela 4 Numri i nxënësve me NVA në shkollat e rregullta të mesme të larta në 2018-2020

Lloji i NVA	2018/2019	2019/2020
Dëmtimet intelektuale	107	99
Dëmtimet i dëgjimit	31	31
Dëmtimi i syrit/shikimit	111	157
Dëmtimet fizike	40	37
Dëmtimet të shumëfishta	35	45
Çrregullimet e të folurit, komunikimit dhe gjuhës	24	30
Autizmi	5	5
Probleme emocionale dhe të sjelljes	14	10
Vështirësitë e të nxënës	10	8
Sindroma Daun	12	12
Totali	389	434

Kategoritë e NVA të statistikave të dhëna nga SMIA janë si më poshtë: Dëmtimi intelektual, dëmtimi i dëgjimit, dëmtimi i syrit / shikimit, dëmtimi fizik, dëmtimi i shumëfishtë, vështirësia në të folur, komunikimi dhe gjuha, autizmi, çrregullime emocionale dhe të sjelljes, vështirësi / çrregullime të të mësuarit dhe Sindroma Daun. Këto kategori duhet të rishikohen. P.sh. në statistikë, sindroma Daun ka kategorinë e vet edhe pse shkakton dëmtime intelektuale. Syri / vizioni do të thotë dëmtim i shikimit, dhe mungojnë çrregullimet neurologjike të tilla si çrregullimi i deficitit të vëmendjes (ADHD / ADD).

Në 2019/2020, një nga shkollat raportoi të kishte 56 nxënës me dëmtime shikimi dhe një shkollë tjetër 30 nxënës me dëmtime intelektuale. Këto numra në shkollat e rregullta nuk tingëllojnë si realiste. Kjo krijon një përshtypje se midis 56 nxënës me aftësi të kufizuara në shikim ka edhe studentë që mbajnë syze. Nëse syzet ju ndihmojnë të shihni, nuk identifikoheni se keni dëmtime të shikimit. Për më tepër, 30 nxënës me dëmtime

intelektuale në një shkollë të rregullta gjithashtu nuk tingëllon realist. Kjo çon në përfundimin se drejtorët e shkollave nuk dinë të klasifikojnë nxënësit me NVA. Drejtorët e shkollave duhet të kenë një udhëzim të qartë se si të klasifikojnë nxënësit me NVA nëse nuk ka ndonjë vlerësim profesional në dispozicion të nxënësve.

Sfidat në mbledhjen e të dhënave të nxënësve me NVA janë të kombinuara më poshtë:

- Saktësia e të dhënave për nxënësit me NVA është komplekse për faktin se jo të gjithë nxënësit me NVA në shkollat e rregullta janë vlerësuar nga ekipet profesionale të vlerësimit në komuna.
- Të dhënat e mbledhura nga SMIA bazohen në informacionin e siguruar nga drejtorët e shkollave. Kështu, të dhënat bazohen në perceptimin e drejtorëve të shkollave dhe jo – siç mendohen më lart – bazuar në vlerësimin e profesionistëve.
- Kur mbledhin të dhëna, nga shkollat kërkohet që të sigurojnë numrin e nxënësve me NVA në shkolla. Sidoqoftë, shkollës i mbetet se si të raportojë dhe nuk ka asnjë garanci që ata të raportojnë. Siç u përmend më herët, në 2019/2020, vetëm 37 shkolla të mesme të larta nga 123 raportuan se kishin nxënës me NVA.
- Kategoritë aktuale të NVA të SMIA duhet të rishikohen dhe shkollat të udhëzohen për të siguruar informacion si duhet.

Plani Strategjik i Arsimit të Kosovës 2017–2021 përfshin 7 objektiva strategjike dhe objektivi 1 ka të bëjë me pjesëmarrjen dhe gjithëpërfshirjen: “Rritja e pjesëmarrjes dhe ofrimit të mundësive të barabarta për zhvillimin, trajnimin dhe arsimimin e çdo individi në arsimin parauniversitar”. Një nga qëllimet e këtij objektivi është krijimi i një sistemi të integruar për mbledhjen, përpunimin dhe përdorimin e të dhënave i cili gjithashtu do të mundësojë monitorimin e nxënësve me NVA dhe fëmijëve që kanë braktisur shkollën, dhe përmirësimin e cilësisë së mësimdhënies përmes ofrimit të programeve aftësuese për gjithëpërfshirje. Megjithatë, në fund të 2020, duket se ka nevojë për më tepër përpjekje për ta arritur këtë objektiv.

Bazuar në raportin e vlerësimit për zbatimin e Planit Strategjik të Arsimit të Kosovës për vitin 2019², zbatimi i aktiviteteve të parashikuara në bazë vjetore mund të arrijë qëllimin e 50% të nxënësve me NVA që janë përfshirë në arsimin gjithëpërfshirës. Por numri i saktë i fëmijëve me NVA dhe shkalla e gjithëpërfshirjes së tyre nuk dihen. Kjo për faktin se që nga publikimi i regjistrimit të fundit të popullsisë në vitin 2011, asnjë e dhënë nuk është arritur të dokumentojë numrin dhe llojin e aftësisë së kufizuar të fëmijëve me NVA. Kjo është një sfidë e madhe në matjen e gjithëpërfshirjes së nxënësve me NVA dhe krijon probleme në planifikimin e burimeve (njerëzore dhe materiale) për gjithëpërfshirjen e nxënësve me NVA.

Ky raport i vlerësimit i PSAK-ut në vitin 2019 rekomandoi të rrisë gjithëpërfshirjen dhe investimet për arsimimin e nxënësve me NVA pa një rekomandim specifik në çfarë tregues. Siç mund të shihet, një nga treguesit më të ngutshëm është mbledhja e të dhënave për numrin dhe llojin e aftësive të kufizuara të nxënësve me NVA të regjistruar në shkollat e rregullta fillore, të mesme të ulët dhe të mesme të lartë (shkolla dhe gjimnaze të AAP-së). Pasja e sistemit të identifikimit të fëmijëve me NVA që tashmë janë në shkollat e rregullta do të jepte më shumë mundësi për investime dhe përmirësim të arsimit të nxënësve me NVA.

Sipas raportit të vlerësimit të Planit³ Strategjik të Arsimit të Kosovës në vitin 2017, nxënësit me NVA mbeten një nga kategoritë më të marginalizuara në arsimin parauniversitar. Nuk ka fakte mbi gjithëpërfshirjen e fëmijëve me NVA në sistemin arsimor, ndërsa identifikimi dhe klasifikimi i tyre vazhdon të jetë një çështje e rëndësishme.

Nga shkollat e mesme të larta, nuk ka asnjë dëshmi të situatës së nxënësve me NVA. A kanë nevojë ata të marrin ndonjë mbështetje? A i menaxhojnë mësuesit klasat gjithëpërfshirëse? A kanë ata materiale të përshtatshme mësimore, pajisje ndihmëse etj? Ky vlerësim i nevojave synon të marrë ca më shumë informacione rreth situatës në shkollat e mesme të larta.

² Raporti i Vlerësimit për vitin 2019 mbi Planin Strategjik të Arsimit të Kosovës 2017–2021, GIZ

³ Raporti i Vlerësimit për ZBATIMIN E PLANIT STRATEGJIK TË ARSIMIT NË KOSOVË në vitin 2017 – Projekti KEEN 2017

Vlerësimi i nevojave

Fushëveprimi i vlerësimit të nevojave

Qëllimi kryesor i këtij vlerësimi të nevojave është mbledhja e të dhënave rreth gatishmërisë dhe nevojave të shkollave të mesme të larta të rregullta në Kosovë për të akomoduar nxënës me NVA dhe aftësi të kufizuara. Ky vlerësim i nevojave është pjesë e planit të Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës (MASHTI) me mbështetjen e projektit INCLUDE për të përmirësuar kapacitetin në shkollat dhe gjimnazet e AAP-së për të siguruar një qasje dhe arsim cilësor, dhe për të përmbushur nevojat e nxënësve me NVA dhe aftësi të kufizuara.

Qëllimi i vlerësimit të nevojave është

- sigurimi i informacioneve për situatën aktuale të nxënësve me NVA dhe aftësi të kufizuara në shkollat dhe gjimnazet e AAP-së;
- gjetja se cilat janë nevojat në shkollat e AAP-së për të përmbushur nevojat e nxënësve me NVA dhe aftësi të kufizuara; dhe
- sigurimi i rekomandimeve për MASH-in për të përgatitur një plan për ngritje të kapaciteteve në shkollat dhe gjimnazet e AAP-së.

Përfituesit:

- Nxënës me NVA
- Shkollat dhe gjimnazet e AAP-së
- Drejtorët dhe mësimdhënësit
- MASHTI

Kriteret e vlerësimit

Kualifikimet e kriterëve të vlerësimit: të matshme, të bazuara në prova në rishikimin e literaturës mbi arsimin gjithëpërfshirës, dhe mundësi i vlerësimit sistematik dhe efektiv të nevojave të ndryshme.

Kriteret e vlerësimit janë si në vijim:

- Vetëdijësimi
- Pranimi
- Zotimi
- Mundësia e qasjes
- Udhëheqja
- Njohuritë dhe shkathtësitë
- Burimet (njerëzore, materiale, pajisje ndihmëse)
- Shërbimet mbështetëse
- Mjedisi (përfshirë objektet)
- Diferencimet (kurrikula, metodat e mësimdhënies, materialet për mësimdhënie dhe mësimnxënie, vlerësimi)
- Pjesëmarrja (përfshirë pjesëmarrjen e prindërve dhe të komunitetit)

Metodat

Metodat e përziera dhe instrumentet e vlerësimit janë përdorur si më poshtë:

1. Metoda sasiore: pyetësorë online për mësimdhënësit dhe nxënësit me NVA duke përdorur formularët në Google;
2. Metoda cilësore: intervista gjysmë të strukturuar për drejtorët dhe të anketuarit e tjerë; dhe intervistat e prindërve.

Instrumentet janë përshkruar në kapitullin tjetër.

Mbledhja dhe analizimi i të dhënave

Për shkak të kufizimeve të COVID-19, të dhënat u mbledhën duke përdorur pyetësorë në internet dhe intervista virtuale. Vetëm zyrtarët e MASHTI-t janë intervistuar ballë për ballë.

Nëntë shkolla të mesme të larta u zgjedhën për të marrë pjesë në vlerësimin e nevojave. Niveli i mesëm i lartë (klasat 10-12) të arsimit në Kosovë mbulon gjimnaze dhe shkolla të arsimit dhe aftësimit profesional (AAP) dhe secili prej tyre i ka profilet e veta. Gjimnazet ndahen në shoqëror, të përgjithshme, shkenca natyrore, matematikë, informatikë dhe gjuhë, dhe shkollat e AAP-së në fushat e teknikës, bujqësisë, ekonomisë, mjekësisë, muzikës, tregtisë, teologjisë, artit dhe 6 qendra të kompetencës.

Kriteret e përzgjedhjes janë si në vijim:

- shkollat e përzgjedhura përfaqësojnë rajone të ndryshme të Kosovës;
- shkollat e përzgjedhura të AAP-së përfaqësojnë profile të ndryshme;
- një shkollë mjekësore;
- një gjimnaz për shkenca shoqërore;
- një shkollë arti; dhe
- një shkollë e muzikës.

Rajonet e përzgjedhura ishin Deçani, Gjakova, Gjiçani, Peja, Prishtina dhe Skënderaj.

Të dhënat u mbledhën në tetor 2020 përmes:

- Intervistave gjysmë të strukturuar të 9 drejtorëve
- Intervistave gjysmë të strukturuar të 2 zyrtarëve të MASHTI
- Intervistës gjysmë të strukturuar të një punonjësi të projektit ndërkombëtar të arsimit të AAP-së
- Pyetësorit online të dërguar 125 mësimdhënësve
- Pyetësorit online të dërguar 10 nxënësve
- Intervistave të dy prindërve të nxënësve me NVA

Intervistat gjysmë të strukturuar me drejtorët e shkollave

Intervistat gjysmë të strukturuar u zhvilluan nga z. Gazmend Tahiraj në tetor 2020. Pyetjet për intervistat (shih shtojcën 1) ishin përgatitur para procesit të intervistimit. Së pari, iu dërgua një email të gjithë drejtorëve të shkollave individualisht për t'i informuar ata në lidhje me qëllimin e studimit dhe për t'i kërkuar ata për një intervistë. Së dyti, drejtorët e shkollave u kontaktuan individualisht përmes telefonit, dhe u caktuan data dhe ora për intervistën individuale. Fillimisht, intervistat gjysmë të strukturuar ishin planifikuar të kryeshin në internet në platformën MS Teams, por meqenëse disa nga drejtorët e shkollave kishin probleme me internetin u vendos që të bëheshin intervista përmes telefonit.

Intervista gjysmë e strukturuar e drejtorëve përfshiu çështjet vijuese:

- numrin e nxënësve me NVA dhe aftësi të kufizuara në shkolla;
- kushtet e shkollës për sigurimin e qasjes dhe arsimit cilësor për nxënësit me NVA dhe aftësi të kufizuara duke përfshirë çështje që lidhen me p.sh. infrastrukturën shkollë, kurrikulën, përshtatjen e kurrikulës, përdorimin e pajisjeve ndihmëse, materialeve mësimore dhe përdorimin e PIA;
- trajnimin e mësimdhënësve dhe drejtorëve të shkollave mbi arsimin gjithëpërfshirës;
- zotimin dhe vullnetin e mësimdhënësve dhe drejtorëve për të pranuar nxënës me NVA dhe aftësi të kufizuara;
- përshtatshmërinë e profileve të AAP-së/Gjimnazëve për nxënësit me NVA dhe aftësi të kufizuara;
- sfidat dhe nevojat më të mëdha në shkollë për të siguruar një qasje dhe cilësi më të mirë të arsimit për nxënësit me NVA dhe aftësi të kufizuara.

Të gjitha intervistat u zhvilluan në gjuhën shqipe. Intervistat u regjistruan dhe më pas u transkriptuan dhe u përkthyen në gjuhën angleze. Të dhënat cilësore të fituara u analizuan duke grupuar të njëjtin lloj përgjigjesh për kategoritë.

Intervista gjysmë të strukturuar të punonjësve të MASHTI dhe të një punonjësi të projektit

Dy zyrtarë nga Ministria e Arsimit, Shkencës, Teknologjisë dhe Inovacionit (MASHTI) dhe një punonjës i një projekti ndërkombëtar për arsimin e AAP-së u intervistuan nga Gazmend Tahiraj. Pyetjet e pyetësorit gjysmë të strukturuar të përdorur për intervistat e drejtorëve u modifikuan për zyrtarët e MASHTI dhe punonjës të projektit. Zyrtarët e MASHTI u intervistuan ballë për ballë dhe punonjësi i projektit përmes platformës MS Teams në tetor 2020.

Pyetësi online për mësimdhënës

Pyetësi online për mësimdhënësit përmbante pyetje themelore (gjinia, përgatitja arsimore, lloji i shkollës, komuna) dhe 27 deklarata që reflektojnë kriteret e vlerësimit të nevojave. Mësimdhënësve iu kërkua t'u përgjigjen deklaratave duke zgjedhur mendimin e tyre në shkallën 1-5. 1= Nuk pajtohem aspak | 2 = Nuk pajtohem | 3= as nuk pajtohem as kundër | 4= pajtohem | 5= pajtohem fuqimisht.

Si shembull:

1	Shkolla jonë mirëpret nxënës me nevoja të veçanta arsimore (NVA) dhe aftësi të kufizuara.	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---	---

Për më tepër, pyetësi për mësimdhënës përmbante një pyetje të hapur:

"Sipas mendimit tuaj, cilat janë sfidat më të mëdha të shkollës suaj për të akomoduar nxënës me NVA/aftësi të kufizuara? Ju lutemi jepni prioritet vetëm tri sfidave kryesore."

Lidhja me pyetësin online për mësimdhënës u është dërguar 124 mësimdhënësve (15 mësimdhënësve për secilën shkollë, përveç shkollave të muzikës ku u është dërguar 4 mësimdhënësve). Deri në afatin e caktuar më 1 nëntor, 59 mësimdhënësve. U kërkua nga drejtorët t'ua rikujtojnë mësimdhënësve që të përgjigjen, por nuk u morën më shumë përgjigje.

Të dhënat sasiore u mbledhën duke përdorur pyetësin në internet (formularë në Google). Të dhënat u analizuan duke paraqitur përqindjet e secilës variabël individuale të pyetësorit. Përgjigjet në pyetjen e hapur u analizuan duke kategorizuar dhe grupuar përgjigjet sipas ngjashmërive të përgjigjeve, dhe se si ato reflektojnë në kriteret e vlerësimit të nevojave. Si shembull se si u grupuan temat:

- "27 mësimdhënës konsiderojnë se infrastruktura e shkollës nuk është e mjaftueshme." Ky zbulim bazohet në përgjigjet e mësimdhënësve që tregojnë sa vijon: "Mungesa e hapësirës", "infrastruktura dhe/ose ambienti i pamjaftueshëm", "mungesa e qasjes fizike në shkollë", "kushtet jo të mira", "qasja në të gjithë shkollën", "objekti i shkollës", "qasja fizike në hapësirat e objektit të shkollës", "tualeti".

Pyetësi online për nxënës

Pyetësi online për nxënës përmbante pyetje themelore (gjinia, moshë, klasa, lloji i shkollës, komuna) dhe 11 deklarata që reflektojnë kriteret e vlerësimit të nevojave (p.sh. pjesëmarrja, mbështetja, mjedisi mësimor). Nxënësve iu kërkua t'u përgjigjen deklaratave duke zgjedhur mendimin e tyre në shkallën

1= Nuk pajtohem aspak | 2 = Nuk pajtohem | 3= as nuk pajtohem as kundër | 4= pajtohem | 5= pajtohem fuqimisht.

Si shembull:

4	Mësimdhënësit e mi më mbështesin kur kam nevojë për mbështetje.	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---	---

Për më tepër, pyetësi për nxënës përmbante dy pyetje të hapura:

- a) A mund të përshkruani me fjalët tuaja se çfarë lloj mbështetjeje ju nevojitet dhe merrni gjatë ditëve në shkollë?
- b) A mund të përshkruani se çfarë lloj mbështetjeje do t'ju nevojitet dhe çfarë nuk merrni në shkollë?

Linku për pyetësin në internet për nxënësit iu dërgua 10 nxënësve në fund të tetorit. Vetëm dy prej tyre u përgjigjën brenda afatit më 1 nëntor 2020. Pas afatit, u kërkua nga drejtorët t'ua rikujtojnë nxënësve që të përgjigjen, por nuk u morën më shumë përgjigje.

Intervistat me prindër

Drejtorët ndihmuan në gjetjen e dy prindërve të nxënësve me aftësi të kufizuara të cilët ishin të gatshëm të intervistoheshin individualisht. Gazmend Tahiraj intervistoi i zhvilloi përmes telefonit. Ai regjistroi, transkriptoi dhe përktheu përgjigjet e prindërve.

Temat kryesore të intervistave të prindërve kishin të bënin me:

- kushtet në shkollën ku fëmija ndjek;
- mbështetjen e marrë dhe të nevojitur në shkollë; dhe
- nevojat për trajnim të mësimdhënësve.

Të anketuarit

Të anketuarit në pyetësin gjysmë të strukturuar ishin si më poshtë:

- 8 drejtorë, dhe prej një shkolle në vend të drejtorit (i cili ishte i sëmure) psikologu i shkollës dhe një mësimdhënës; (një nga drejtorët e shkollës nuk mund të merrte pjesë në intervistë dhe caktoi psikologun e shkollës dhe një mësimdhënës të shkollës për të marrë pjesë në intervistë).
- një zyrtar nga divizioni i AAP-së dhe një nga divizioni i NVA/MASH
- një punonjës i një projekti ndërkombëtar që kontribuon në arsimin e AAP-së

Të anketuarit në pyetësin në internet ishin si më poshtë:

- 59 mësimdhënës
- 2 nxënës me NVA që ndjekin shkollën

Intervista të prindërve të nxënësve me NVA

- 2 prindër

Informacioni i drejtorëve të shkollave: 3 gra dhe 6 burra

Informacioni i mësimdhënësve

Numri i përgjithshëm i mësimdhënësve ishte 59.

Gjinia: 61% gra, 39% burra

Përgatitja arsimore është paraqitur në Figurën 1

Lloji i shkollës është paraqitur në Figurën 2

Përgatitja arsimore e mësimeve

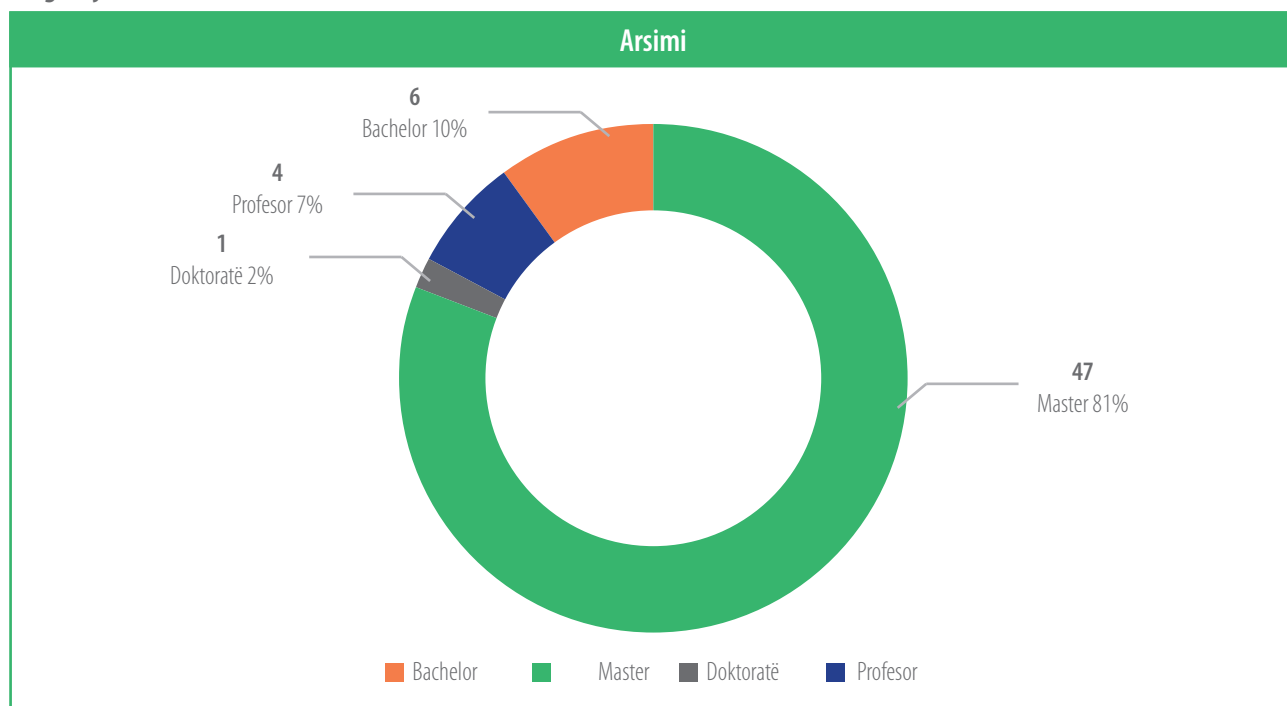

FIGURA 1

Lloji i shkollës që përfaqëson mësimeve

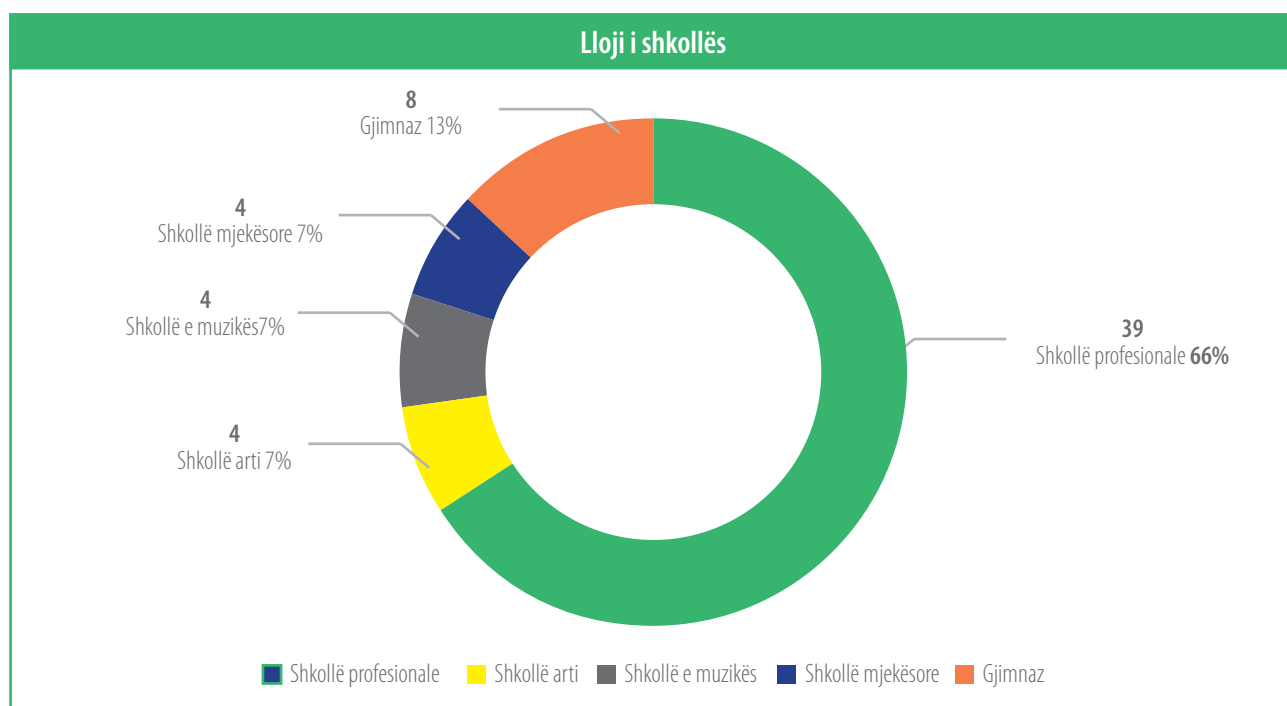

FIGURA 2

Informacioni i nxënësve: dy nxënës femra, moshë 16 dhe 17 vjeç dhe në klasën 10 dhe 11

Informacioni i prindërve: dy prindër

- Nëna e një nxënësi me dëmtime intelektuale në klasën 12, shkollë e AAP-së
- Babai i një nxënësi me dëmtime intelektuale në klasën 11, shkollë e AAP-së

Rezultatet

Rezultatet e intervistave dhe pyetësorëve online të paraqitura në këtë kapitull kombinohen sipas temave p.sh. pranimi, kushtet e shkollës, kurrikula, mësimdhënia, mbështetja, trajnimi dhe pjesëmarrja. Këto tema përmbajnë dhe reflektojnë në kriteret e vlerësimit: ndërgjegjësimin, pranimin, përkushtimin, qasshmërinë, udhëheqjen, njohuritë dhe aftësitë, burimet (njerëzore, materiale, pajisjet ndihmëse), shërbimet mbështetëse, mjedisin (përfshirë objektet), diferencimet dhe pjesëmarrjen.

Kur shikohen rezultatet e pyetësorit të mësimdhënësve duhet të theksohet se shumica e deklaratave kanë të bëjnë me arsimin gjithëpërfshirës dhe nxënësit me NVA dhe aftësi të kufizuara. Sidoqoftë, 20% (12) e të anketuarve punojnë në gjimnaz ose në shkollë mjekësore të cilat nuk kanë asnjë nxënës me NVA/aftësi të kufizuara. Kjo mund të shpjegojë përqindjen e madhe të mësimdhënësve që kanë përzgjedhur opsionin 3 (as nuk pajtohem as kundër) e pyetësorit. Përgjigjet e mësimdhënësve paraqiten përmes përqindjes dhe numrit të mësimdhënësve.

Regjistrimi i nxënësve me NVA dhe aftësi të kufizuara

Shtatë nga nëntë shkolla kanë gjithsej 38 nxënës me NVA dhe aftësi të kufizuara që ndjekin shkollën e mesme të lartë siç tregohet në Tabelën 5.

Tabela 5 Numri i nxënësve me dhe lloji i NVA / aftësive të kufizuara siç përshkruhet nga drejtorët në shkollat dhe gjimnazet e AFP-së

Lloji i NVA-së/paafhtësisë	Shkollë AAP	Shkollë arti	Shkollë e muzikës	Shkollë mjekësore	Gjimnaz	Në total
Dëmtimi i shikimit dhe verbëria	3		1			4
Dëmtime fizike	4					4
Çrregullime gjuhësore	2	1				3
Dëmtime intelektuale	8	2				10
Dëmtime të dëgjimit	4					4
Dëmtime të shumëfishta	1					1
Çrregullime emocionale	1					1
Paafhtësi e të nxënit	11					11
Gjithsej	35	3	1			38

Pranimi

Dy drejtorë raportuan se nuk kishin ndonjë nxënës me NVA ose aftësi të kufizuara në shkollat e tyre. Ata nuk ishin në gjendje të japin ndonjë shpjegim specifik për mungesën e nxënësve me NVA. Sidoqoftë, një nga drejtorët e shkollës deklaroi:

‘Ne zakonisht kemi një njoftim të hapur për pranimin e nxënësve dhe asnjëherë nuk kemi pasur nxënës me NVA të cilët dëshironin të regjistroheshin në shkollën tonë. Nuk mund të them asgjë se pse ata nuk janë në shkollën tonë pasi ne kurrë nuk kemi vendosur ndonjë kufizim për ta.’

Kjo deklaratë jep përshtypjen se nxënësit me NVA kanë të drejtë të aplikojnë në shkollë, por ata nuk e bëjnë këtë. Në të njëjtën kohë, duket se shkolla nuk po bën asgjë për të inkurajuar dhe mirëpritur nxënësit me NVA për të ndjekur shkollën.

Një drejtor tjetër beson se konkurrenca e fortë për regjistrimin në shkollën e tyre mund të rezultojë që nxënësit me NVA madje kanë frikë të aplikojnë në shkollë.

‘Ne kemi kritere të forta pranimit për të pasur rezultate të mira dhe nota të mira në shkollën fillore në mënyrë që të jemi në shkollën tonë. Nota mesatare 5 ose 4 është e nevojshme për t’u regjistruar në shkollën tonë’

Ky është një parakusht i vështirë për shumicën e fëmijëve me NVA për t’u arritur, dhe natyrshëm shkakton refuzimin e aplikimeve të nxënësve me NVA.

Disa nga deklaratat e drejtorëve pasqyrojnë qëndrimet e tyre personale (për fat të keq negative) ndaj nxënësve me NVA.

‘Për fat të mirë, aktualisht nuk kemi asnjë fëmijë me NVA në shkollën tonë’

Ky lloj komenti mund të interpretohet se përmban një qëndrim negativ ndaj NVA (edhe nëse nuk është menduar ashtu) dhe nëse komenti vjen nga drejtori, mund të ketë implikime të thella në pranimin dhe qëndrimet e anëtarëve të tjerë të stafit ndaj nxënësve me NVA në shkollën e tyre.

Sidoqoftë, mësimdhënësit duket se kanë një mendim shumë pozitiv për mirëpritjen e nxënësve me NVA dhe vullnetin e drejtorëve për të siguruar qasje për nxënësit me NVA dhe aftësi të kufizuara siç tregohet në Figurën 3 dhe 4.

1. Shkolla jonë mirëpret nxënës me nevoja të veçanta arsimore (NVA) dhe aftësi të kufizuara.

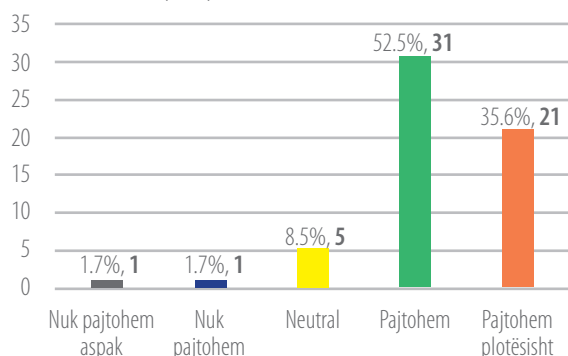

FIGURA 3

2. Drejtori ynë është i gatshëm të sigurojë qasje tek nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara në shkollën tonë.

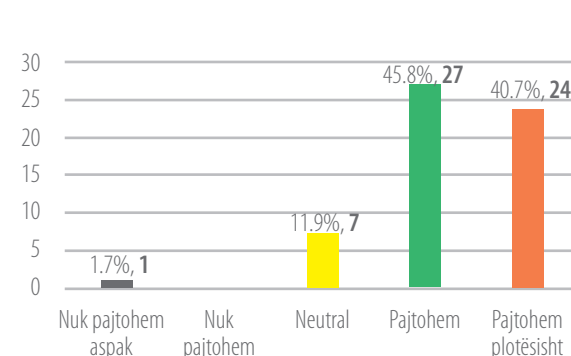

FIGURA 4

91.7% (52) e mësimdhënësve duket se kanë mendim shumë pozitiv për mënyrën se si shkolla e tyre i mirëpret nxënësit me NVA dhe aftësi të kufizuara (Figura 3); 86.6% (51) e mësimdhënësve kanë mendimin se drejtori i tyre është i gatshëm të sigurojë qasje për nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara në shkollë (Figura 4). Kjo tregon zotimin e udhëheqjes për t’u siguruar qasje nxënësve me NVA dhe aftësi të kufizuara në shumë prej shkollave.

Drejtorët u pyetën për gatishmërinë dhe vullnetin e mësimdhënësve të tyre për të pasur nxënës me aftësi të kufizuara në klasat e tyre. Të gjithë drejtorët e shkollave raportuan se mësimdhënësit e tyre kanë qëndrime pozitive dhe ata janë të gatshëm të punojnë me nxënësit me NVA. “Ata përpiqen me të gjitha mjetet të bëjnë më të mirën e tyre në punën me nxënës me NVA.” Kjo tregon zotimin e mësimdhënësve për përfshirjen e nxënësve me NVA edhe pse drejtorët deklarojnë se mësimdhënësve u mungojnë shkathtësitë dhe trajnimi se si të punojnë me nxënës të ndryshëm me aftësi të kufizuara të ndryshme.

3. Mësimdhënësit tanë janë të gatshëm dhe zotohen t'i mësojnë nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara.

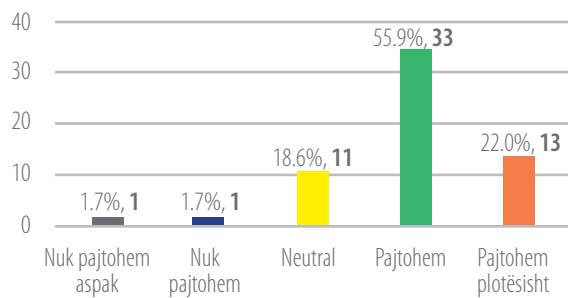

FIGURA 5

5. Shkolla jonë e veçantë është ambienti më i mirë për nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara.

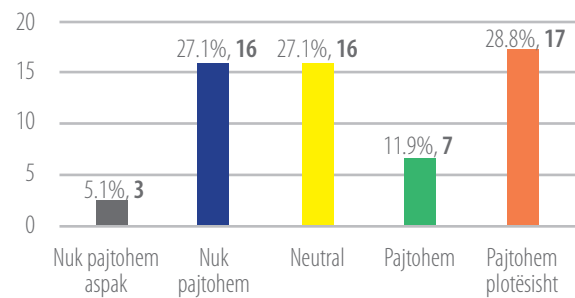

FIGURA 6

Gjithashtu shumica e mësimdhënësve (77.9%) mendojnë se mësimdhënësit në shkollën e tyre janë të gatshëm dhe zotohen t'i mësojnë nxënësit me NVN/aftësi të kufizuara (Figura 5), dhe 83% (49) e mësimdhënësve thonë se pranimi i diversitetit është një vlerë e rëndësishme në shkollën e tyre.

Pasi ekzistojnë këto mendime shumë pozitive për mirëpritjen, pranimin, vullnetin dhe zotimin për të pasur dhe mësuar nxënës me NVA në shkollë, është për t'u habitur se vetëm 32.2% (19) e mësimdhënësve nuk pajtohen ose nuk pajtohen aspak me deklaratën "Shkolla e veçantë është mjedisi më i mirë për nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara". (Figura 6)

Prindërit konsiderojnë se qëndrimet e drejtorëve dhe mësimdhënësve janë pozitive:

"Drejtori dhe mësimdhënësit e shkollës e pranuan shumë mirë vajzën time ... Mësimdhënësit dhe drejtori i shkollës kanë qëndrime pozitive."

"Mësimdhënësit kanë qëndrim shumë pozitiv ndaj ... djalit tim me aftësi të kufizuara."

Disa nga mësimdhënësit janë të shqetësuar për pranimin dhe qëndrimet e nxënësve të tjerë.

"nxënësit e tjerë nuk janë aq të gatshëm të pranojnë nxënës me NVA në klasë."

"Ndodh shpesh që nxënësit me aftësi të kufizuara keqkuptohen nga nxënësit e tjerë dhe i bëjnë ata të ndjehen më pak të dëshiruar"

Por një prind është pozitiv:

"Gjithashtu nxënësit në përgjithësi e pranuan atë mirë (vajzën me aftësi të kufizuara) në shkollë ... Sigurisht që ka momente kur disa nxënës e shfrytëzojnë rastin për të përqeshur këtu, por vajza ime di si të shmangë ato situata. Ajo është trajnuar shumë mirë për këtë"

Dy mësimdhënës theksojnë rëndësinë e ndërgjegjësimin të nxënësve "për të pranuar dhe respektuar njëri-tjetrin në klasë pavarësisht nga aftësitë e tyre, që do të thotë parandalimin e stigmatizimit.

Kushtet e shkollave

Drejtorëve iu kërkua të përshkruajnë kushtet e shkollave për të siguruar qasje të nxënësve me NVA dhe aftësi të kufizuara. Kushtet përfshijnë infrastrukturën e shkollës, kurrikulën, përshtatjen e kurrikulës, pajisjet ndihmëse, materialet mësimore dhe përdorimin e PIA-s.

Kur flisnin për infrastrukturën e shkollës, të gjithë drejtorët e shkollave po flisnin për qasshmërinë në shkollat e tyre për nxënësve me aftësi të kufizuara fizike. Ata po flisnin për qasjen fizike në mjediset e shkollës së tyre për nxënësve me aftësi të kufizuara fizike dhe jo për akomodime të tjera të nevojshme për llojet e tjera të aftësive të kufizuara. Ndoshta kjo është për shkak se ata nuk janë të vetëdijshëm se çfarë akomodimesh dhe përshtatjesh nevojiten për lloje të ndryshme të aftësive të kufizuara. Siç deklaroi njëri nga drejtorët:

‘Ne nuk kemi ndonjë përvojë me fëmijët me NVA. Ne madje nuk kishim kurrë ndonjë kërkesë për pranimin e fëmijëve me NVA në shkollën tonë. Ndoshta për shkak të kësaj nuk e di se çfarë nevojitet në infrastrukturë për fëmijët me NVA.’

Gjashtë nga nëntë shkolla kanë përrësira për përdoruesit e karrocave. Tri shkolla të tjera raportuan se nuk kanë qasje për nxënësve me aftësi të kufizuara fizike. Edhe shkollat të cilat raportuan se kishin përrësira, thanë se kjo krijon qasje vetëm në katin përdhes, dhe jo në të gjithë ambientin e shkollës. Sipas zyrtarëve të MASH-it, shkollat e AAP-së zakonisht kanë deri diku infrastrukturë të mirë, dhe shumica e shkollave të AAP-së kanë përrësira.

Shkollat të cilat raportuan se kishin nxënës që përdorin karrocë u detyruan të rregullonin klasën në katin përdhes për ta. Një shkollë raportoi se në katin përdhes ata kanë vetëm punëtori dhe laboratorë dhe klasat janë në katin e parë dhe kështu, nxënësve që përdorin karrocë nuk kanë qasje në klasa. Në shumicën e këtyre shkollave, tualetet duket se nuk janë të qasshme për fëmijët me aftësi të kufizuara fizike dhe të tjera.

6. Infrastruktura dhe ambienti i shkollës sonë është pengesë që nxënësve me NVA/aftësi të kufizuara të kenë qasje në shkollën tonë.

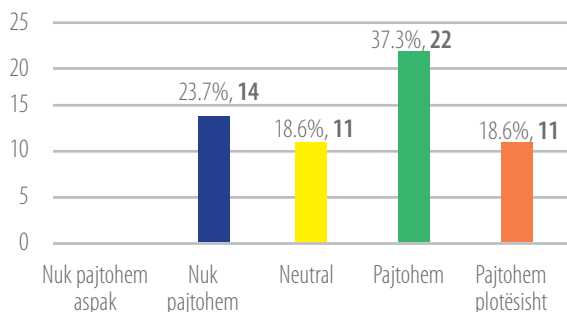

FIGURA 7

8. Ne kemi mungesë të pajisjeve të mjaftueshme, furnizimeve dhe pajisjeve ndihmëse për të akomoduar nxënësve me NVA/aftësi të kufizuara.

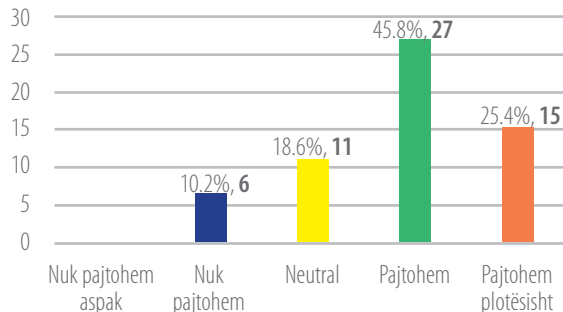

FIGURA 8

Më shumë se gjysma e mesimdhënësve 55.9% (33) konsiderojnë se infrastruktura e shkollës nuk është e përshtatshme për nxënës me NVA dhe aftësi të kufizuara (Figura 7). Për më tepër, në pyetjen e hapur të pyetësorit 27 mesimdhënës adresuan infrastrukturën si njërin nga sfidat kryesore për gjithëpërfshirjen e nxënësve me aftësi të kufizuara.

Prindërit janë mjaft pozitivë në lidhje me infrastrukturën dhe kushtet e shkollës:

“Është një shkollë e vjetër dhe infrastruktura nuk është e mirë. Kushtet në shkollë janë të njëjta për të gjithë fëmijët.” dhe “Infrastruktura e shkollës nuk është e keqe.”

“Laboratori ku vajza ime po bën praktikën është i mirë.” dhe “Laboratorët në shkollë kanë pajisje. Pajisjet në shkollë janë paksa të vjetra, por është e mundur edhe për djalin tim të praktikojë disa shkathtësi praktike.”

Mungesa e pajisjeve të mjaftueshme, furnizimeve dhe pajisjeve ndihmëse për të akomoduar nxënës me NVA/afhtësi të kufizuara konsiderohet sfidë për 71% (42) të mësimdhënësve (Figura 8).

Sipas 72% (42) të mësimdhënësve, shkollat nuk kanë materiale të adaptuara për mësimdhënie dhe mësimnxënie për nxënësit me NVA/afhtësi të kufizuara. 42.5% (25) e mësimdhënësve konsiderojnë se teknologjia TIK u ndihmon nxënësve të tyre me NVA/afhtësi të kufizuara të mësojnë.

Numri i madh i nxënësve në klasë nuk duket të jetë një problem i madh për të akomoduar nxënësit me NVA pasi më shumë se gjysma e 52.6% të mësimdhënësve (31) nuk pajtohen ose nuk pajtohen aspak me këtë deklaratë.

Kurrikula

Të nëntë shkollat raportuan se ata kanë të njëjtën kurrikulë për të gjithë fëmijët dhe se nuk po e përshtatin atë në asnjë mënyrë për nxënësit me NVA. Shkollat e artit dhe muzikës informuan se për shkak të specifikave të shkollës, ata kanë një lloj pune më të individualizuar me të gjithë nxënësit e tyre, dhe kjo natyrisht u shërben mirë edhe nxënësve me NVA.

Siç paraqitet në Figurën 9 më poshtë, gati gjysma e mësimdhënësve i konsiderojnë kërkesat e kurrikulës të vështira për nxënësit me NVA/afhtësi të kufizuara që të akomodohen në shkollën tonë.

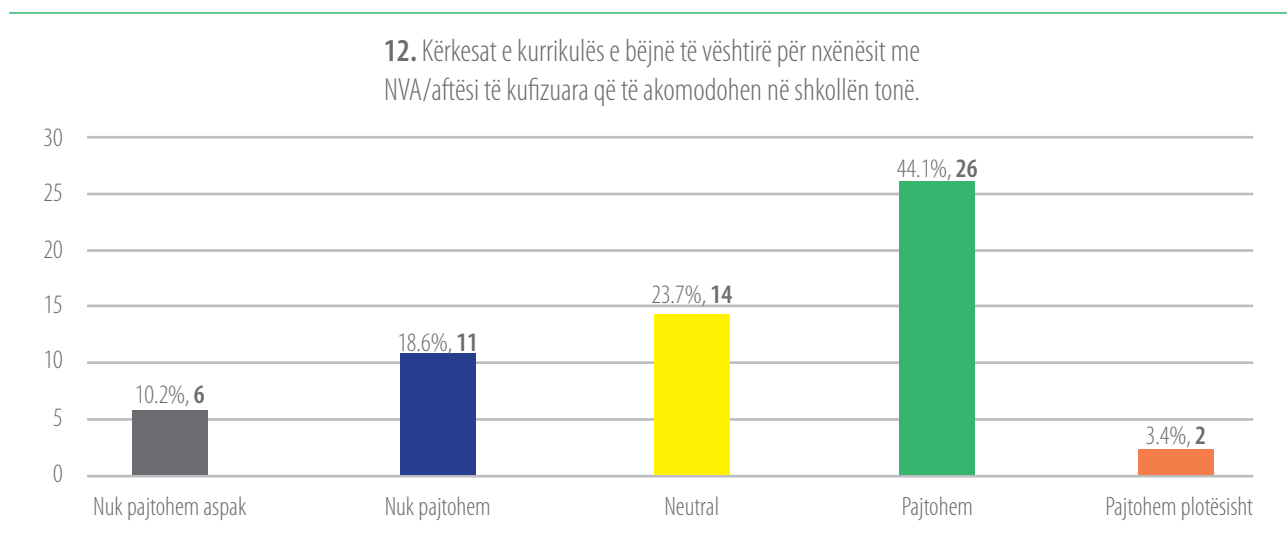

FIGURA 9

Edhe pse, përdorimi i Planit Individual Arsimor (PIA) është parashikuar për të gjithë nxënësit me aftësi të kufizuara të cilët kanë një vendim mbi arsimin me nevoja të veçanta arsimore nga Komisioni Komunal i Vlerësimit, PIA-t nuk janë në përdorim në asnjë nga 9 shkollat.

Mësimdhënia

14. Në shkollën tonë, ne zhvillojmë mënyra të mësimdhënies që u përgjigjen nevojave të ndryshme të nxënësve.

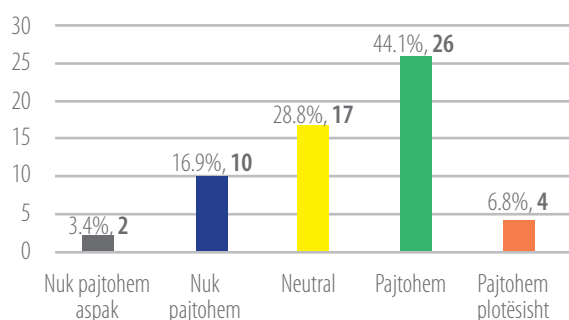

FIGURA 10

15. Është shumë e vështirë të modifikosh udhëzimin, stilin e mësimdhënies dhe materialet për mësimdhënie dhe mësimnxënie për të përmbushur nevojat e nxënësve me NVA/afhtësi të kufizuara.

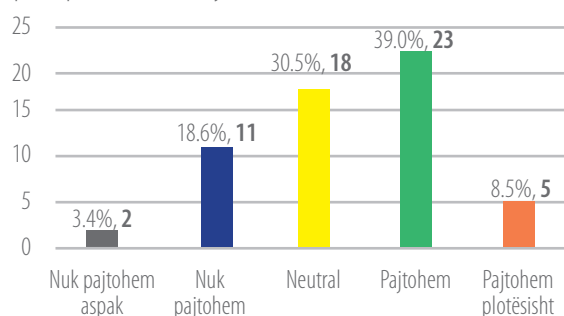

FIGURA 11

Më shumë se gjysma e mësimdhënësve (30) thonë se mësimdhënësit në shkollën e tyre zhvillojnë mënyra të mësimdhënies që u përgjigjen nevojave të ndryshme të nxënësve (Figura 10). Në anën tjetër, pothuajse gjysma e mësimdhënësve (28) konsiderojnë se “Është shumë e vështirë të modifikosh udhëzimin, stilin e mësimdhënies dhe materialet për mësimdhënie dhe mësimnxënie për të përmbushur nevojat e nxënësve me NVA/afhtësi të kufizuara.” (Figura 11)

86.4% (51) e mësimdhënësve raportojnë duke përdorur metoda të ndryshme mësimore për të përmbushur nevojat individuale të të gjithë nxënësve në klasë. Sipas shumicës së drejtorëve, mësimdhënësit përdorin disa teknika alternative të vlerësimit për të bërë të mundur që nxënësit me NVA të shprehen më mirë.

9. Ne kemi përshtatur materiale për mësimdhënie dhe mësimnxënie për nxënësit me NVA/afhtësi të kufizuara të disponueshme në shkollën tonë.

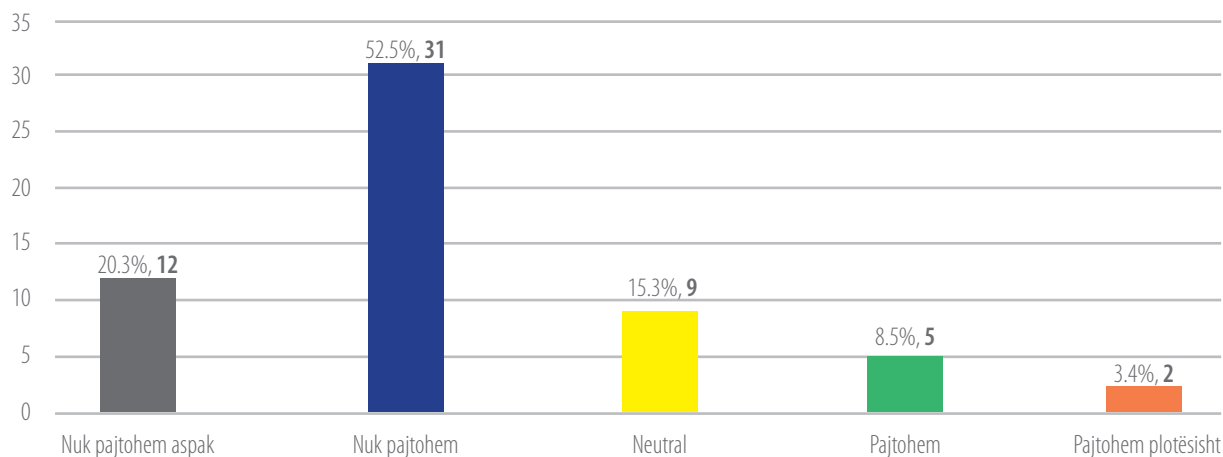

FIGURA 12

Vetëm 7 (11.9%) të mësimdhënësve pajtohen me deklaratën se kanë përshtatur materiale për mësimdhënie dhe mësimnxënie në shkollë (Figura 12).

Sipas prindërve, nuk ka materiale alternative për mësimnxënie në dispozicion:

“Vajza ime nuk ka marrë ndonjë material alternativ për të mësuar. Ajo po merr të njëjtat materiale si nxënësit e tjerë.”

“Shkolla nuk ofron materiale alternative për djalin tim. Ai ka të njëjtat materiale si të gjithë fëmijët e tjerë.”

Mbështetja

Sipas 77.9% (46) të mësimehdhënësve, nuk ka shërbime mbështetëse për mësimehdhënësit dhe nxënësit e tyre me NVA dhe aftësi të kufizuara (Figura 13).

21. Nuk ka shërbime mbështetëse të disponueshme për mësimehdhënësit dhe nxënësit e tyre me NVA/aftësi të kufizuara në shkollën tonë.

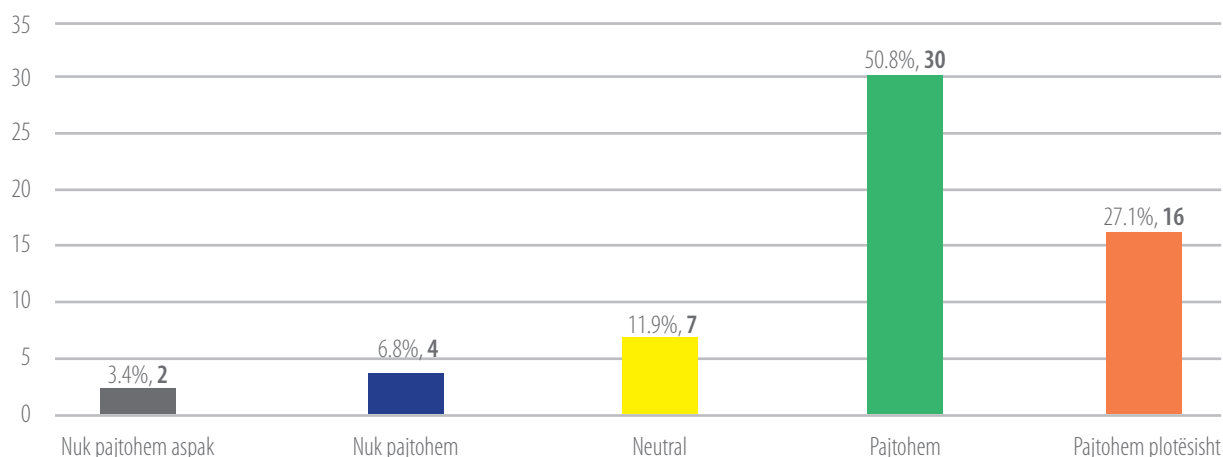

FIGURA 13

Vetëm 6 mësimehdhënës (10.2%) janë të njohur me punën e mësimehdhënësve shëtitës në qendrat burimore.

Njëra nga shkollat merr mbështetje nga qendra burimore për të verbër me materiale të përshtatura. Në një shkollë tjetër, mësimehdhënësit vetë përshtatin materialet mësimore (p.sh. printim i librave me font të madh) për një nxënës me dëmtime të shikimit.

Sipas prindërve nuk ka mbështetje për nxënësit me aftësi të kufizuara në shkollë:

"Ajo ka nevojë për një mësimehdhënës mbështetës, por nuk ka asnjë mësimehdhënës mbështetës në shkollë."

"Ajo nuk po merr orë shtesë mësimi."

Drejtorët e shkollave deklaruan se ata kanë nevojë për mbështetje të stafit të specializuar për të mbështetur nxënësit dhe mësimehdhënësit e tyre në mësimehdhënien e nxënësve me NVA. Njëri nga drejtorët e shkollës informoi se ata kanë dy asistentë personalë që mbështesin dy nxënës me aftësi të kufizuara në shkollën e tyre të paguar nga prindërit e tyre.

Si zyrtarët e DKA-së ashtu edhe prindërit deklarojnë se ka nevojë për mësimehdhënës dhe asistentë mbështetës në shkollë. Komentet e prindërve:

"Asistentin personal - ne po paguajmë vetë - po e mbështet djalin tim individualisht."

"Do të ishte mirë që komuna të siguronte disa mësimehdhënës mbështetës për fëmijët me NVA dhe jo prindërit të paguanin nga paratë e tyre personale. Ne bëmë kërkesë zyrtare në komunë që para tre viteve dhe ata thanë që nuk mund të sigurojnë për shkak të mungesës së financave. Kjo nuk është e pranueshme."

59.4% (35) e mësimehdhënësve supozojnë se nxënësit e tjerë i mbështesin nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara.

Dy nxënësit që iu përgjigjën pyetësorit me sa duket nuk marrin mbështetje në shkollë. Njëri prej tyre pajtohet plotësisht se ai/ajo ka nevojë për mbështetje shtesë ose materiale të përshtatura mësimore gjatë mësimëve, por nuk pajtohet me deklaratën e marrjes së mbështetjes shtesë. Njëri nga nxënësit merr mbështetje nga prindërit kur është e nevojshme. Asnjë prej tyre nuk ka ndonjë mendim mbi deklaratat që mësimdhënësit ose shokët/shoqet e klasës ofrojnë mbështetje kur është e nevojshme.

Trajnimi

16. Trajnimi im për mësimdhënie para shërbimit më ofroi shkathtësi për të menaxhuar klasën gjithëpërfshirëse të përfshirë me nxënës me NVA.

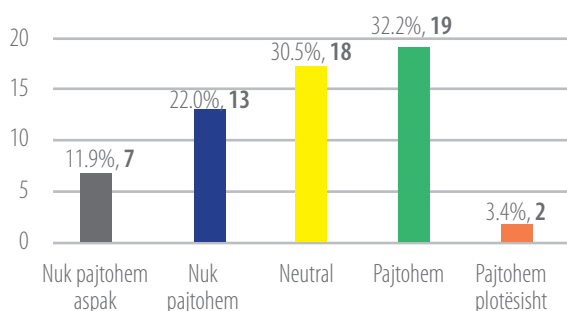

FIGURA 14

17. Unë kam marrë trajnim gjatë punës mbi arsimin gjithëpërfshirës.

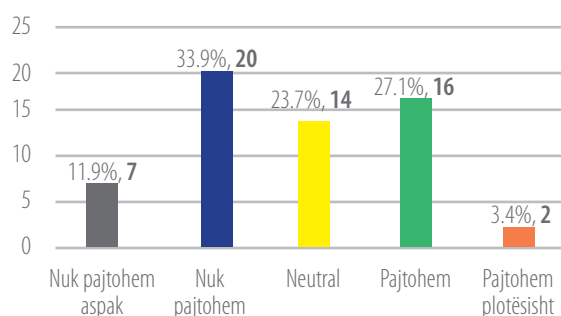

FIGURA 15

21 mësimdhënës (35.6%) konsiderojnë se trajnimi i tyre para shërbimit për mësimdhënës ofroi shkathtësi për të menaxhuar klasën gjithëpërfshirëse. (Figura 14). Trajnimi gjatë punës për arsimin gjithëpërfshirës u ndoq nga 18 (30.5%) mësimdhënës (Figura 15).

Vetëm 25.4% e mësimdhënësve konsiderojnë se mësimdhënësit në shkollën e tyre kanë njohuri dhe shkathtësi të mjaftueshme për të menaxhuar klasën gjithëpërfshirëse dhe për të mbështetur nxënësit me NVA. (Figura 16). 84.8 mësimdhënës do të ishin të gatshëm t'i mësojnë nxënësit me NVA nëse ata marrin trajnim se si të modifikojnë mësimdhënien për të përbushur nevojat e nxënësve me NVA/aftësi të kufizuara. (Figura 17)

18. Mësimdhënësit në shkollën tonë kanë njohuri dhe shkathtësi të mjaftueshme për të menaxhuar klasën gjithëpërfshirëse dhe për të mbështetur nxënësit me NVA.

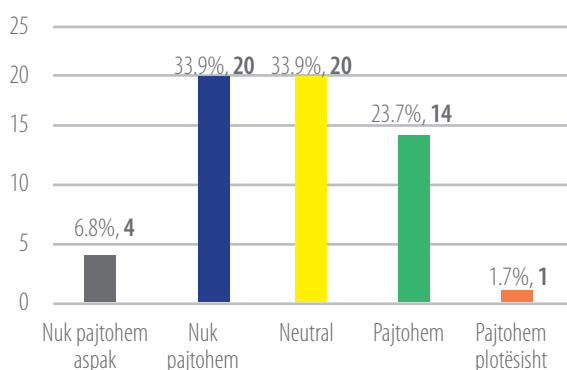

FIGURA 16

19. Po të merrja trajnim se si të modifikoj mësimdhënien time për të përbushur nevojat e nxënësve me NVA/aftësi të kufizuara, do të isha i gatshëm t'i mësoja edhe ata.

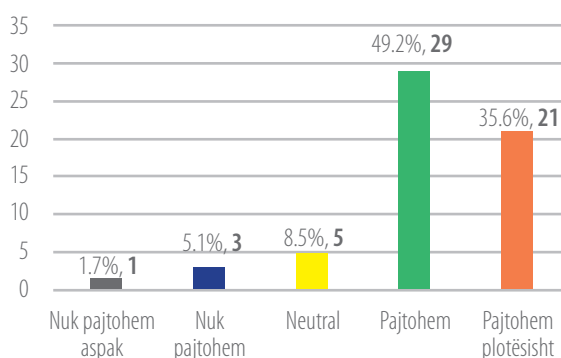

FIGURA 17

Të nëntë drejtorët e shkollave raportuan se stafi i tyre nuk është trajnuar për gjithëpërfshirje. Vetëm një nga drejtorët e shkollave raportoi se kishte marrë disa trajnime për gjithëpërfshirjen.

Të gjithë drejtorët e shkollave raportuan se do të dëshironin që mësimdhënësit e tyre të trajnoheshin për arsimin gjithëpërfshirës dhe gjithashtu vetë drejtorët do të ishin të interesuar të merrnin disa trajnime. Ata konsiderojnë se për shkak të pandemisë COVID-19 dhe gjatë saj, është problematike të organizohen trajnime në shkollën e tyre.

Shumica e drejtorëve të shkollave nuk janë të vetëdijshëm për programet e trajnimit që ekzistojnë në arsimin gjithëpërfshirës dhe ata nuk mund të deklarojnë ndonjë trajnim specifik që u nevojitet për stafin e tyre. Por, pas diskutimit me ta në më shumë detaje, ata ishin në gjendje të kërkonin disa trajnime specifike si: Si të përdoret PIA, si të mësohen fëmijët me aftësi të kufizuara, si të planifikohen orët e mësimi dhe në përgjithësi didaktika. Disa drejtorë të shkollave raportuan se mësimdhënësve të tyre u mungojnë aftësitë didaktike dhe pedagogjike në përgjithësi pasi vijnë nga sektorët profesional p.sh. energjia dhe makineria.

Të dy prindërit konsiderojnë se mësimdhënësit kanë nevojë për trajnim mbi "pedagogjinë moderne" dhe se si të plotësojnë nevojat e nxënësve me aftësi të kufizuara:

"Mësimdhënësve u mungojnë shkathtësitë se si t'i mësojnë nxënësit me aftësi të kufizuara, por duke pasur qëndrime pozitive ndaj tyre ata e tejkalojnë atë. Mësimdhënësit duhet të trajnohen jo vetëm se si të mësojnë nxënësit me aftësi të kufizuara, por në përgjithësi pedagogjinë moderne."

"Çfarëdo mbështetjeje për t'iu siguruar mësimdhënësve nga projekti do të jetë e mirë. Një kurs i shkurtër për t'u shpjeguar mësimdhënësve se këta fëmijë nuk janë të sëmurë ..."

Një mesazh i qartë u është dhënë zyrtarëve të MASH-it dhe punonjësit të projektit: mësimdhënësit dhe drejtorët e shkollave dhe gjimnazeve të AAP-së nuk kanë marrë ndonjë trajnim mbi gjithëpërfshirjen dhe mënyrën e mbështetjes së nxënësve me NVA, dhe kështu, ekziston nevoja për të organizuar trajnime mbi arsimin gjithëpërfshirës për të gjithë ata.

Pjesëmarrja

24. Nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara po marrin pjesë në të gjitha aktivitetet në klasa.

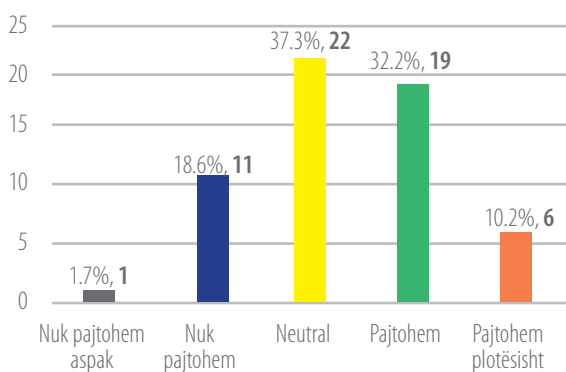

FIGURA 18

25 mësimdhënës (42.4%) mendojnë se nxënësit me NVA po marrin pjesë në të gjitha aktivitetet në klasë (Figura 18). Vini re se 20% (12) e mësimdhënësve nuk kanë asnjë nxënës me NVA në klasën e tyre.

Njëri nga nxënësit merr pjesë në shumicën e aktiviteteve në shkollë, por tjetri jo. Njëri prej tyre ka bërë miq në shkollë, por tjetri nuk ka ndonjë mendim për këtë.

Siç tregon Figura 19, pothuajse të gjithë mësimdhënësit konsiderojnë se pranimi i diversitetit është vlerë e rëndësishme në komunitetin e tyre.

26. Pranimi i diversitetit është vlerë e rëndësishme në komunitetin tonë.

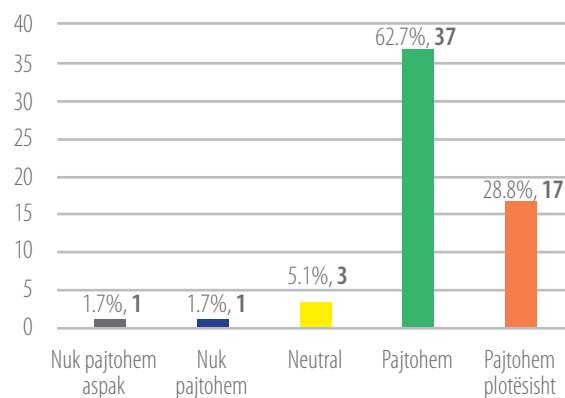

FIGURA 19

Figura 20 tregon se mësimehënës të kanë besim të fortë se prindërit me aftësi të kufizuara janë të gatshëm që fëmijët e tyre të arsimohen në shkollën e tyre.

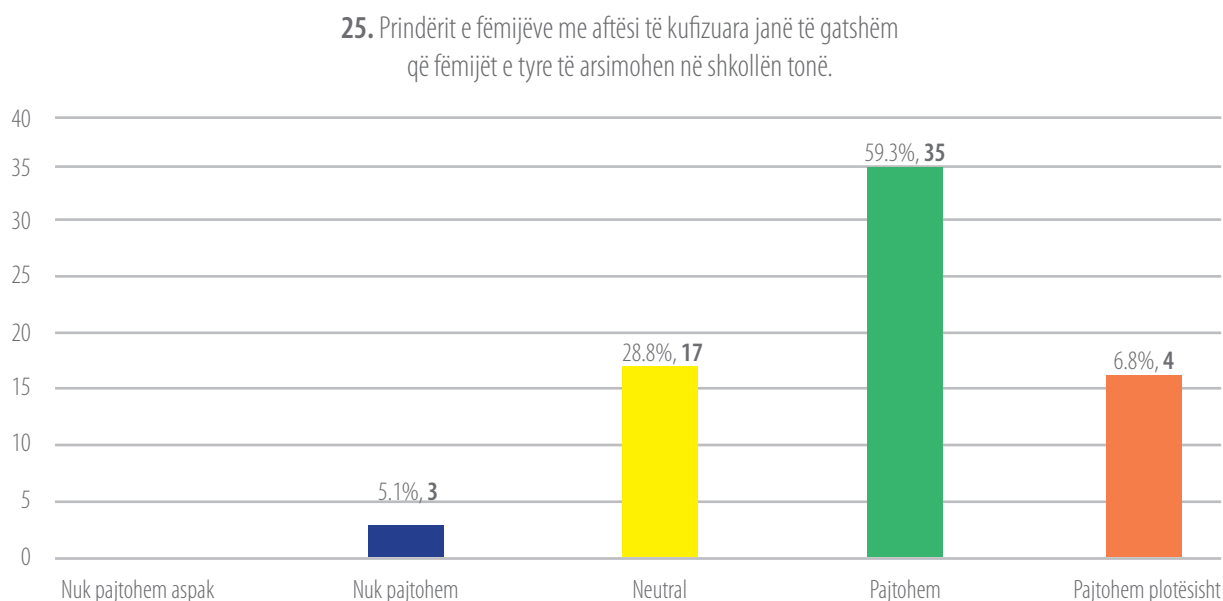

FIGURA 20

Përshtatshmëria e profileve të shkollave për nxënësit me NVA

Përshtatshmëria e profileve të AAP-së/Gjimnazeve për nxënësit me NVA dhe aftësi të kufizuara është shqetësim i shumicës së drejtorëve të shkollave. Ata deklaruan se disa nga profilet (p.sh. makineria e rëndë) nuk janë të përshtatshme për nxënësit me NVA.

Drejtorët identifikuan profilet e mëposhtëm si të përshtatshme për nxënësit me NVA dhe aftësi të kufizuara:

- Gjimnazi i shkencave shoqërore
- Profili i pemëtarisë
- Profili i vreshtarisë
- Kuzhinieri
- Blegtori
- Shkolla e artit – Të gjitha profilet: Dizajn tekstili, dizajn interieri, dizajn grafik, dizajn qeramike
- Teknologji e ushqimit
- Bujqësi
- Interpretim në piano
- Ekonomi
- Teknologji e informacionit
- Transporti

Nevojat për të përmirësuar qasjen dhe cilësinë e arsimit për nxënësit me NVA dhe aftësi të kufizuara të identifikuar nga drejtorët janë treguar në kapitullin 5 Përfundimi dhe rekomandimi

Përmbledhje e intervistave me zyrtarët e MASH dhe një punonjësi të një projekti

Numri i nxënësve me NVA dhe aftësi të kufizuara në shkollat e rregullta është i panjohur edhe për zyrtarët e MASH, dhe kjo për shkak të sfidave në mbledhjen e të dhënave të përshkruara më herët në kapitullin “Të dhënat e nxënësve në shkollat e mesme të larta”.

Sipas zyrtarëve të MASH-it, ka shkolla të AAP-së që kanë deri diku infrastrukturë të mirë, dhe të paktën shumica e shkollave të AAP-së kanë pjerresira që mundësojnë qasjen e nxënësve që përdorin karroca.

Në mënyrë që të sigurohet qasja dhe të përmirësohet cilësia e arsimit të nxënësve me NVA dhe aftësi të kufizuara në shkollat e mesme të larta, mësimdhënësit dhe drejtorët duhet të trajnohen për arsimin gjithëpërfshirës duke përfshirë mënyrën e përmbushjes së nevojave të nxënësve me NVA dhe aftësi të kufizuara në klasa dhe shkolla të rregullta; dhe shërbimet mbështetëse duhet të krijohen në shkolla dhe për shkollat. Gjithashtu, kushtet e shkollave duhet të përmirësohen në mënyrë që të jenë të qasshme për nxënësit me lloje të ndryshme të aftësive të kufizuara (p.sh. fizike, vizuale).

Punonjësi i projektit tregoi për kushtet e dy qendrave të kompetencës të mbështetur nga projekti i tyre. Këto qendra të kompetencës u ndërtuan duke respektuar standardet më të larta të ndërtimit dhe duke krijuar kushte të mira për nxënësit me NVA. Fatkeqësisht, siç deklaroi ai, nuk ka nxënës me NVA në asnjërën nga Qendrat.

Zyrtarët e MASH-it theksuan rëndësinë e garantimit të sigurisë së nxënësve me NVA dhe aftësi të kufizuara gjatë punës praktike dhe punëtorive. Gjithashtu ata theksuan rëndësinë e modifikimit të standardeve për nevojat e nxënësve me NVA. Përveç kësaj, sipas tyre në fund të shkollimit, duhet të sigurohet një certifikatë për nxënësit me NVA që tregon se çfarë lloj shkathtësish ka fituar nxënësi. Kjo do ta ndihmonte atë t’i paraqiste punëdhënësit shkathtësitë që i posedon.

Një mesazh i qartë u dha nga zyrtarët e MASH-it dhe punonjësi i projektit: Ekziston nevoja për të organizuar trajnime për arsimin gjithëpërfshirës për mësimdhënësit dhe drejtorët e shkollave dhe gjimnazeve të AAP-së pasi që ata nuk kanë marrë ndonjë trajnim mbi gjithëpërfshirjen dhe mënyrën se si t’i mbështesin nxënësit me NVA.

Sipas të dy zyrtarëve të MASH-it, ekziston nevoja për të punësuar staf mbështetës siç janë mësimdhënësit dhe asistentët mbështetës në shkollat e AAP-së. Asistentët kanë nevojë për njohuri dhe shkathtësi në mënyrë që të sigurojnë mbështetjen e NVA-ve, dhe për këtë arsye, siç theksohet nga një zyrtar i MASH-it, asistentët duhet të trajnohen se si t’i mbështesin nxënësit me NVA në arsimin e mesëm të lartë para se të emërohen në shkollat e AAP-së.

Një nga zyrtarët e MASH-it deklaroi se është e mundur që komunat të punësojnë mësimdhënësin mbështetës dhe personel tjetër mbështetës, posaçërisht tani kur numri i nxënësve në shkollat e AAP-së po zvogëlohet.

Rëndësia e marrjes së të dhënave nga nxënësit me NVA të nevojshme për të punësuar staf shtesë u ngrit nga punonjësi i projektit. Pasi të ketë të dhëna të duhura mbi numrin e nxënësve me NVA në shkollat e AAP-së, mund të merren vendime për numrin e stafit (mbështetës) që do të punësohet. Ai gjithashtu sugjeroi që rregulloret mund të bëhen për një mësimdhënësin mbështetës që mbështet më shumë se një shkollë.

Rreth përshtatshmërisë së profileve në shkollat dhe gjimnazet e AAP-së për nxënësit me NVA, zyrtarët e MASH-it sugjerojnë të përgatitet një listë e profileve që janë më të përshtatshmet për nxënësit me NVA dhe që mund të krijojnë mundësi pune për ta.

Sidoqoftë, kjo nuk supozohet të kufizojë asnjë shans për profile për nxënësit me NVA.

Sipas punonjësit të projektit, disa nga profilet janë tashmë të qasshme për nxënësit me NVA pa ndonjë përshtatje. Ai është gjithashtu i mendimit se është e nevojshme të pajisen laboratorë të ndryshëm në komuna të ndryshme për të krijuar qasje për nxënësit me lloje të ndryshme të dëmtimeve.

Nevojat për të përmirësuar qasjen dhe për të siguruar arsim cilësor për nxënësit me NVA dhe aftësi të kufizuara veçanërisht në shkollat e AAP-së të listuara nga zyrtarët e MASH-it dhe punonjësit e projektit tregohen në Kapitullin 5 Përfundime dhe rekomandime.

Projekti i punonjësit të intervistuar zhvilloi standardin për nivelin 5 të arsimit për profilin për asistentë të fëmijëve me nevoja të veçanta. Deri më tani 130 asistentë kanë diplomuar në këtë program, dhe në grupin e vazhdueshëm të aftësimit ka 60 nxënës. Programi është i një cilësie të lartë dhe asistentët që po diplomojnë mund të punësohen në shkollat e AAP-së si staf mbështetës për nxënësit me NVA.

Përfundime dhe rekomandime

Rezultatet e këtij vlerësimi të nevojave tregojnë se shumica e shkollave, drejtorëve dhe mësimeve kanë qëndrime pozitive dhe gjithashtu janë të gatshëm të mundësojnë qasje në shkolla për nxënësit me NVA dhe aftësi të kufizuara.

Sfidat

Sfidat e mbledhjes së të dhënave të sakta dhe të besueshme për numrin e nxënësve me NVA dhe aftësi të kufizuara në shkollat e rregullta shkaktojnë vështirësi për planifikimin dhe zhvillimin e arsimit gjithëpërfshirës dhe shërbimeve të tij për shkollat dhe nxënësit me NVA dhe aftësi të kufizuara.

Sfidat më të mëdha në shkolla kanë të bëjnë me kushtet e shkollës përfshirë infrastrukturën, mungesën e trajnimit për gjithëpërfshirje dhe mënyrën e plotësimit të nevojave të nxënësve me NVA dhe aftësi të kufizuara në klasë të rregullta, mungesën e shërbimeve mbështetëse brenda dhe nga jashtë shkollës; dhe mungesën e përshtatjeve të kurrikulës dhe mungesën e materialeve dhe pajisjeve të adaptuara të mësimnxënies/mësimdhënies.

Nevojat e shkollave

Nevojat e shkollës për të përmirësuar qasjen dhe cilësinë e arsimit për nxënësit me NVA dhe aftësi të kufizuara në arsimin e mesëm të lartë janë prezantuar në Tabelën nr. 6.

Tabela 6 Nevojat e shkollës për të përmirësuar qasjes dhe cilësinë e arsimit për nxënësit me NVA

Të anketuarit	Nevojat e identifikuara
Drejtorët	• Përmirësimi i infrastrukturës shkollore • Organizimi i trajnimit të mësuesimdhënësve mbi përfshirjen • Sigurimi i laboratorëve të ndryshëm për shkollat • Pajisjet për punë praktike të nevojshme • Nevojitet personel mbështetës (mësues mbështetës, asistentë për fëmijë me NVA, psikolog) • Duhet përshtatje të kurrikulës • Transport falas për studentët me aftësi të kufizuara
Mësimdhënësit	• infrastruktura dhe kushtet e shkollës • mungesa e trajnimit të mësimdhënësve • mungesa e materialeve, librave dhe pajisjeve • mungesa e personelit mbështetës

Zyrtarët e MASH-it dhe punonjësi i projektit	• ndryshimi i mendësisë dhe qasjes së stafit të shkollave të AAP-së ndaj nxënësve me NVA • krijimi i qasjes fizike për nxënësit me NVA • analiza mbi ato profile që preferojnë nxënësit me dëmtime të ndryshme • përgendrimi në krijimin e mundësive në shkollat e AAP-së për nxënës me aftësi të kufizuara të ndryshme • punësimi i stafit mbështetës në shkollat e AAP-së • ndërtimi i kapaciteteve të mësimdhënësve të shkollës së mesme të lartë në pedagogjinë moderne në përgjithësi dhe gjithashtu në mënyrën e punës me nxënësit me NVA • krijimi i mekanizmave mbështetës në shkollat e AAP-së që do të mbështesin nxënësit me NVA nga procesi i pranimit dhe gjatë gjithë arsimimit të tyre • ngritja e kapaciteteve të instruktorëve të cilët do të mbështesin nxënësit me NVA në punën e tyre praktike
Prindërit e nxënësve me NVA dhe aftësi të kufizuara	• mbështetje, mësimdhënës mbështetës • orë shtesë mësimore • mësim shtesë praktike në laborator • materiale alternative mësimore • mësimdhënësit duhet të trajnohen • transport për në shkollë dhe nga shkolla • më shumë praktikë, më pak teori • asistentë personalë në shkolla

Tashmë në vitin 2013, Gashi A. dhe Serhati J. raportuan se shkollat e AAP-së në Kosovë kanë më pak të ngjarë të zgjedhin nxënës me aftësi të kufizuara dhe nxënës me vështirësi në mësimnxënie. Ata më tej deklaruan se shkollat e rregullta të AAP-së nuk janë përgatitur për ofrimin e arsimit për nxënësit me aftësi të kufizuara dhe vështirësitë në të mësuar për shkak të arsyeve të mëposhtme:

- mësimdhënësit nuk janë të trajnuar për të përmbushur nevojat e veçanta arsimore në klasë;
- infrastruktura përcakton kufizime për qasjen për personat me aftësi të kufizuara; dhe
- nuk ka programe të përshtatshme për nxënësit me NVA dhe vende për praktikë profesionale për ta.

Ky duket të jetë realiteti edhe sot. Të gjithë të anketuarit e këtij vlerësimi të nevojave identifikuan mungesën e trajnimit mbi arsimin gjithëpërfshirës dhe kufizimet e kushteve në shkolla duke përfshirë infrastrukturën si sfida për sigurimin e qasjes dhe arsimin cilësor për nxënësit me NVA dhe aftësi të kufizuara.

Sistemet e mbështetjes nuk janë zhvilluar në shkollat e mesme të larta për të mbështetur nxënësit me NVA dhe aftësi të kufizuara. Vetëm një nga nëntë shkollat raportuan që qendra burimore u ofron atyre mbështetje.

Shkollat nuk kanë asnjë mësimdhënës mbështetës ose asistent shkolle. Është raportuar se disa prindër kanë punësuar asistent personal për të mbështetur fëmijët e tyre me aftësi të kufizuara në shkollë. Ky duhet të jetë detyrimi i komunës për t'u siguruar që asistentët e shkollës janë në dispozicion kur është e nevojshme.

Në shumicën e shkollave deklaruan se kanë disa profile (p.sh. profile makineri të rënda ose përpunim druri) të cilat nuk janë të përshtatshme për nxënësit me disa aftësi të kufizuara. Në këto raste, pjesa praktike e trajnimit mund të jetë e rrezikshme për ta. Prandaj, rekomandohet shumë që të ofrohen shërbime udhëzuese dhe këshilluese në fillim të studimeve, veçanërisht në shkollat e AAP-së për një nxënës me NVA/paafësi të kufizuara.

Rekomandimet

- a)** Përmirësimi i procesit të mbledhjes së të dhënave për numrin e nxënësve me NVA në AAP dhe shkollat e tjera të mesme të larta
- Të rishikohet klasifikimi i NVA në SMIA
 - Të përforcohet bashkëpunimi në mes të shkollave dhe ekupeve vlerësuese të komunave për të identifikuar nxënësit me NVA
 - Të zhvillohet dhe dorëzohet një Udhëzues për shkollat për të siguruar të dhëna të sakta për nxënësit me NVA.
- b)** Identifikimi i programeve më të përshtatshme të trajnimit që duhet t'u ofrohen drejtorëve të shkollave dhe mësimeve në shkollat e mesme të larta
- Parimet e arsimit gjithëpërfshirës
 - Si të menaxhohet një klasë gjithëpërfshirëse
 - Si të plotësohen nevojat e nxënësve me NVA dhe aftësi të kufizuara
 - Punë multi-profesionale
- c)** Përmirësimi i kushteve në shkollat e mesme të larta për të shërbyer dhe siguruar qasje për nxënësit me aftësi të kufizuara (p.sh. disponueshmëria e mjediseve të përshtatshme sanitare, përfshirë tualetet)
- d)** Sigurimi i materiale të përshtatura mësimore dhe i pajisjeve ndihmëse
- e)** Analizimi i nevojave të personelit mbështetës të nevojshëm në shkollat e mesme të larta dhe bërja e një plani për punësimin e tyre (mësimdhënës mbështetës, asistentë për nxënës me NVA dhe psikologë shkolle)
- f)** Zhvillimi i trajnimit sistematik të asistentëve të shkollës
- g)** Krijimi i bashkëpunimit midis shkollave të mesme të larta dhe qendrave burimore
- h)** Analizimi i profileve që janë më të përshtatshmet për lloje të ndryshme të aftësive të kufizuara dhe realizimi i modifikimeve të nevojshme për të rritur numrin e fëmijëve me NVA, veçanërisht në profilet e AAP-së
- i)** Sigurimi i këshillimeve dhe udhëzimeve për karrierën për nxënësit që vijojnë shkollën e mesme të lartë në mënyrë që të gjejnë profilin e përshtatshëm të studimeve.
- j)** Të përgatitet një plan për të rritur ndërgjegjësimin mbi përfshirjen e personelit të shkollës së mesme të lartë.
- k)** Trajnim profesional përgatitor për nxënësit që nuk janë të gatshëm për AAP menjëherë pas arsimit të detyruar
- Ky trajnim mund të përmbajë trajnim për përgatitjen e një nxënësi me NVA për aftësim profesional. Ky mund të forcojë edhe aftësitë e një nxënësi për të përfunduar një kualifikim profesional, arsim dhe udhëzim për punë dhe jetë të pavarur

Referencat

- Aliu, L. 2019. Analiza e sistemit arsimor të Kosovës. Fondacioni Friedrich Ebert. <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/kosovo/15185-20190220.pdf>
- Ligji Nr. 04/L-32 për Arsimin Parauniversitar në Republikën e Kosovës. Prishtinë, Kosovë: Gazeta zyrtare.
- Ligji Nr. 03/L-068 për Arsimin në Komunitet në Republikën e Kosovës. Prishtinë, Kosovë: Gazeta zyrtare.
- Ligji Nr. 03/L-060 për Kualifikimet Kombëtare. Prishtinë, Kosovë: Gazeta zyrtare.
- Ligji Nr. 04/L-138 për Arsimin dhe aftësimin Profesional. Prishtinë, Kosovë: Gazeta zyrtare.
- Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH, GIZ. Raporti i Vlerësimit për vitin 2019 mbi Planin Strategjik të Arsimit të Kosovës 2017-2021.
- Lappalainen, K., Ealtzer, K. & Hotulainen, R. 2020. Nevojat dhe Aftësitë e Kufizuara të Veçanta Arsimore tek të Rinjtë (Finlandë). Botime Bloombury.
- Ministria e Arsimit dhe Shkencës Udhëzimi administrativ Nr. 18/2013 për përdorimin e Planit Individual Arsimor - PIA
- Ministria e Arsimit dhe Shkencës, Udhëzimi administrativ Nr. 22/2013 për numrin maksimal të nxënësve për klasë dhe raportin mësimdhënës-nxënës
- Ministria e Arsimit dhe Shkencës Udhëzimi administrativ Nr. 16/2017 për vlerësimin pedagogjik të fëmijëve me nevoja të veçanta arsimore
- Ministria e Arsimit dhe Shkencës, Udhëzimi Administrativ Nr. 2/2018 për Qendrat Burimore
- Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë e Kosovës. (2017, korrik). Plani Strategjik i Arsimit në Republikën e Kosovës 2017-2021. Prishtinë, Kosovë: Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë.
- Ministria e Arsimit dhe Shkencës. Strategjia e Sigurimit të Cilësisë për Arsimin Parauniversitar në Kosovë 2016-2020.
- Ministria e Arsimit dhe Shkencës & Agjencia Kosovare e Statistikave. 2020. Statistikat e Arsimit 2019/2020. Sistemi për Menaxhimin e Informatave në Arsim.
- Naser, Z, Perolli Shehu, B. & Anderson, J.A. (2020) Të kuptuarit e arsimit gjithëpërfshirës në Kosovë: Argumentimi ligjor dhe empirik. Center for Educational Policy Studies Journal. Qershor 2020. <file:///C:/Users/Omistaja/Downloads/TheUnderstandingofInclusiveEducationinKosovo-LegalandEmpericalArgumentation.pdf>

Shtojca 1. Pyetjet e intervistës gjysmë të strukturuar të përdorura me drejtorë shkollash

I nderuar anketues,

Projekti i Ngritjes së Kapaciteteve për Arsim Gjithëpërfshirës (INCLUDE) i financuar nga Komisioni Evropian po përgatit analizën e nevojave të gjendjes së fëmijëve me nevoja të veçanta në arsimin e mesëm në Kosovë. Kjo intervistë është një pjesë e vlerësimit e cila realizohet në 9 shkolla të mesme.

Qëllimi i intervistës është mbledhja e informacionit në lidhje me gatishmërinë dhe nevojat e shkollave të mesme për të akomoduar nxënës me nevoja të veçanta arsimore (NVA). Bazuar në gjetjet, MASH-i me mbështetjen e projektit INCLUDE do të zhvillojë një plan për ngritje të kapaciteteve në shkollat e mesme për të siguruar arsim cilësor për të gjithë nxënësit.

Të gjitha informacionet e mbledhura janë konfidenciale. Përgjigjet do të menaxhohen vetëm nga anëtarët e ekipit vlerësues Gazmend Tahiraj dhe Marja Matero. Asnjë informacion personal nuk do t'u jepet të huajve. Pas analizës, materialet origjinale dhe informacioni personal shkatërrohen. Dosjet e të dhënave, të cilat nuk përbajnë ndonjë informacion personal, do të përdoren vetëm për këtë vlerësim të nevojave.

Ne ju falënderojmë për ndihmën dhe bashkëpunimin tuaj!

Pyetje:

1. A keni nxënës me nevoja të veçanta (aftësi të kufizuara) në shkollën tuaj?

- Nëse po, sa?
- Çfarë lloji të aftësive të kufizuara ata kanë?
- Nëse jo, pse?

2. A ka shkolla juaj kushte për të pranuar nxënës me nevoja të veçanta dhe për të ndjekur arsimin në shkollën tuaj?

- A keni infrastrukturë të përshtatshme në shkollën tuaj?
- Çfarë ju nevojitet për ta përmirësuar infrastrukturën?
- Kurrikula/përshtatja?
- Pajisjet ndihmëse?
- A ekzistojnë materialet për mësimdhënie?
- Përdorimi i planit individual arsimor?

3. Bazuar në njohuritë tuaja, sa të gatshëm jeni mësimdhënësit dhe stafi juaj për të pranuar nxënës me nevoja të veçanta?

- Nëse jo, a mund të shpjegoni se pse?

4. A janë trajnuar mësimdhënësit tuaj për gjithëpërfshirje për të mbështetur nxënësit me nevoja të veçanta?

- Nëse po, çfarë lloj trajnimi kanë ndjekur?
- Nëse jo, a janë ata të gatshëm të trajnohen për gjithëpërfshirje?
- Çfarë lloj trajnimi mendoni se iu nevojitet për të pranuar nxënës me nevoja të veçanta?

5. Profilët që ofroni në shkollën tuaj a janë të përshtatshme për nxënësit me aftësi të kufizuara?

- Cili profil në shkollën tuaj është më i përshtatshmi për nxënësit me nevoja të veçanta?

6. Çfarë mendoni se është e nevojshme për të ndryshuar në shkollën tuaj në mënyrë që të pranoni nxënës me nevoja të veçanta? Ju lutemi jepni prioritet 3 gjërave që mendoni se janë më të rëndësishmet për të ndryshuar në shkollën tuaj në mënyrë që të siguron arsimim për nxënësit me nevoja të veçanta?

Shtojca 2. Pyetjet e intervistës gjysmë të strukturuar të përdorura me drejtorë shkollash

I nderuar anketues,

Projekti i Ngritjes së Kapaciteteve për Arsim Gjithëpërfshirës (INCLUDE) i financuar nga Komisioni Evropian po përgatit analizën e nevojave të gjendjes së fëmijëve me nevoja të veçanta në arsimin e mesëm në Kosovë.

Qëllimi i analizës së nevojave është mbledhja e të dhënave rreth gatishmërisë dhe nevojave të shkollave të mesme në Kosovë për të akomoduar nxënës me NVA. Bazuar në gjetjet, Ministria e Arsimit dhe Shkencës (MASH) me mbështetjen e projektit INCLUDE do të zhvillojë një plan për ngritje të kapaciteteve në shkollat e mesme për të siguruar qasje dhe arsim cilësor për të gjithë nxënësit me NVA.

Kjo intervistë është një pjesë e analizës së nevojave e cila realizohet në 9 shkolla të mesme përfshirë shkollën tuaj. Ju lutemi të përgjigjeni në pyetësor.

Të gjitha informacionet e mbledhura janë konfidenciale. Përgjigjet do të menaxhohen vetëm nga anëtarët e ekipit vlerësues z. Gazmend Tahiraj dhe znj. Marja Matero. Asnjë informacion personal nuk do t'u jepet të huajve. Pas analizës, materialet origjinale dhe informacioni personal do të shkatërrohen. Dosjet e të dhënave, të cilat nuk përmbajnë ndonjë informacion personal, do të përdoren vetëm për këtë vlerësim të nevojave.

Ne ju falënderojmë për ndihmën dhe bashkëpunimin tuaj!

1. A e dini sa nxënës me aftësi të kufizuara janë në shkollat e AAP-së?

- Në gjimnaze?
- Si i mblidhni të dhënat?
- Çfarë lloji të aftësive të kufizuara ata kanë?

2. Si i përshkruani kushtet e shkollave/gjimnazeve të AAP-së për të siguruar qasje për nxënësit me NVA?

- A kanë infrastrukturë të përshtatshme në shkolla?
- Çfarë nevojitet për ta përmirësuar infrastrukturën në shkollë?
- Kurrikula/përshtatja?
- Pajisjet ndihmëse?
- Materialet për mësimdhënie?
- Përdorimi i planit individual arsimor?

3. A e dini nëse mësimdhënësit/drejtorët e shkollave/gjimnazeve të AAP-së janë trajnuar mbi gjithëpërfshirjen se si të mbështesin nxënësit me NVA?

- Nëse po, çfarë lloj trajnimi?
- Nëse jo, a ka ndonjë plan për të organizuar trajnime mbi arsimin gjithëpërfshirës?
- Çfarë lloj trajnimi mendoni se iu nevojitet për të pranuar dhe mësuar nxënës me NVA?

4. Po në lidhje me stafin mbështetës që po punon dhe duhet të punësohet në shkollat/gjimnazet e AAP-së për të mbështetur nxënësit me NVA?

- Mësimdhënës mbështetës
- Psikologë
- Asistentë për fëmijë me nevoja të veçanta arsimore

5. Si do ta përshkruanit përshtatshmërinë e profileve/gjimnazeve të AAP-së në shkolla për nxënës me NVA?

- Cilat profile mendoni se janë më të përshtatshmit për nxënësit me NVA?

6. Çfarë mendoni se nevojitet për të ndryshuar në shkollat e mesme të larta, veçanërisht shkollat e AAP-së për të siguruar qasje dhe arsim cilësor për nxënësit me NVA?

7. Cili është projekti që po punoni për përmirësimin e cilësisë së arsimit për nxënësit me NVA në arsimin e mesëm?

- Ndonjë trajnim?
- Ndonjë përshtatje në profil?

Shtojcë 3 Pyetësi për mësimdhënës

Instruktionet:

Projekti i Ngritjes së Kapaciteteve për Arsim Gjithëpërfshirës (INCLUDE) i financuar nga Komisioni Evropian po përgatit analizën e nevojave të gjendjes së fëmijëve me nevoja të veçanta në arsimin e mesëm në Kosovë.

Qëllimi i analizës së nevojave është mbledhja e të dhënave rreth gatishmërisë dhe nevojave të shkollave të mesme në Kosovë për të akomoduar nxënës me NVA. Bazuar në gjetjet, Ministria e Arsimit dhe Shkencës (MASH) me mbështetjen e projektit INCLUDE do të zhvillojë një plan për ngritje të kapaciteteve në shkollat e mesme për të siguruar qasje dhe arsim cilësor edhe për të gjithë nxënësit me NVA.

Ky pyetësor është një pjesë e analizës së nevojave i cili realizohet në 9 shkolla të mesme përfshirë shkollën tuaj. Ju lutemi të përgjigjeni në pyetësor.

Të gjitha informacionet e mbledhura janë konfidenciale. Përgjigjet do të menaxhohen vetëm nga anëtarët e ekipit vlerësues z. Gazmend Tahiraj dhe znj. Marja Matero. Asnjë informacion personal nuk do t'u jepet të huajve. Pas analizës, materialet origjinale dhe informacioni personal do të shkatërrohen. Dosjet e të dhënave, të cilat nuk përmbajnë ndonjë informacion personal, do të përdoren vetëm për këtë vlerësim të nevojave.

Lexoni me kujdes udhëzimet dhe përgjigjuni sipas përvojave tuaja.

Ne ju falënderojmë për ndihmën dhe bashkëpunimin tuaj!

Prishtina, 4 tetor 2020

Gazmend Tahiraj
Marja Matero

Informata të përgjithshme
Zgjidhni opsionet tuaja.

Gjinia	Femër ☐ Mashkull ☐
Mosha	vjeç
Arsimi	Bachelor ☐ Master ☐ Doktoratë ☐ Tjetër ☐ , çfarë
Cila është lënda juaj e mësimdhënies	
Përvojë si mësimdhënës	vjeç

Komuna	
Qytet	
Shkolla	
Lloji dhe specializimi i shkollës suaj	AAP ☐ , specializim _____ Gjimnazi ☐ , specializimi _____

PYETËSORI

ZGJIDHNI OPINIONIN TUAJ

1= Nuk pajtohem aspak | 2 = Nuk pajtohem | 3= as nuk pajtohem as kundër | 4= pajtohem | 5= pajtohem fuqimisht.

1	Shkolla jonë mirëpret nxënës me nevoja të veçanta arsimore (NVA) dhe aftësi të kufizuara.	1	2	3	4	5
2	Drejtori ynë është i gatshëm të sigurojë qasje tek nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara në shkollën tonë.	1	2	3	4	5
3	Mësimdhënësit tanë janë të gatshëm dhe zotohen t'i mësojnë nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara.	1	2	3	4	5
4	Pranimi i diversitetit është vlerë e rëndësishme në shkollën tuaj.	1	2	3	4	5
5	Shkolla jonë e veçantë është ambienti më i mirë për nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara.	1	2	3	4	5
6	Infrastruktura dhe ambienti i shkollës sonë është pengesë që nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara të kenë qasje në shkollën tonë.	1	2	3	4	5
7	Për shkak të numrit të madh të nxënësve në klasa, nuk është e mundur të akomodohen nxënës me NVA/aftësi të kufizuara.	1	2	3	4	5
8	Ne kemi mungesë të pajisjeve të mjaftueshme, furnizimeve dhe pajisjeve ndihmëse për të akomoduar nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara.	1	2	3	4	5
9	Ne kemi përshtatur materiale për mësimdhënie dhe mësimnxënie për nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara të disponueshme në shkollën tonë.	1	2	3	4	5
10	Teknologjia TIK u ndihmon nxënësve tanë me NVA/aftësi të kufizuara të mësojnë në shkollën tonë.	1	2	3	4	5
11	Është e lehtë të organizosh klasën për të akomoduar nxënësit me NVA.	1	2	3	4	5
12	Kërkesat e kurrikulës e bëjnë të vështirë për nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara që të akomodohen në shkollën tonë.	1	2	3	4	5
13	Nuk ka vende për trajnim praktik për nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara.	1	2	3	4	5
14	Në shkollën tonë, ne zhvillojmë mënyra të mësimdhënies që u përgjigjen nevojave të ndryshme të nxënësve.	1	2	3	4	5
15	Është shumë e vështirë të modifikosh udhëzimin, stilin e mësimdhënies dhe materialet për mësimdhënie dhe mësimnxënie për të përmbushur nevojat e nxënësve me NVA/aftësi të kufizuara.	1	2	3	4	5

16	Trajnimi im për mësimdhënie para shërbimit më ofroi shkathtësi për të menaxhuar klasën gjithëpërfshirëse të përfshirë me nxënës me NVA.	1	2	3	4	5
17	Unë kam marrë trajnim gjatë punës mbi arsimin gjithëpërfshirës.	1	2	3	4	5
18	Mësimdhënësit në shkollën tonë kanë njohuri dhe shkathtësi të mjaftueshme për të menaxhuar klasën gjithëpërfshirëse dhe për të mbështetur nxënësit me NVA.	1	2	3	4	5
19	Po të merrja trajnim se si të modifikoj mësimdhënien time për të përmbushur nevojat e nxënësve me NVA/aftësi të kufizuara, do të isha i gatshëm t'i mësoja edhe ata.	1	2	3	4	5
20	Përdori metoda të ndryshme mësimore për të përmbushur nevojat individuale të të gjithë nxënësve në klasë.	1	2	3	4	5
21	Nuk ka shërbime mbështetëse të disponueshme për mësimdhënësit dhe nxënësit e tyre me NVA/aftësi të kufizuara në shkollën tonë.	1	2	3	4	5
22	Kam njohuri për punën e mësimdhënësve shëtitës në qendrat burimore.	1	2	3	4	5
23	Nxënës të tjerë po mbështesin nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara.	1	2	3	4	5
24	Nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara po marrin pjesë në të gjitha aktivitetet në klasa.	1	2	3	4	5
25	Prindërit e fëmijëve me aftësi të kufizuara janë të gatshëm që fëmijët e tyre të arsimohen në shkollën tonë.	1	2	3	4	5
26	Pranimi i diversitetit është vlerë e rëndësishme në komunitetin tonë.	1	2	3	4	5

Sipas mendimit tuaj, cilat janë sfidat më të mëdha të shkollës suaj për të akomoduar nxënës me NVA/aftësi të kufizuara? Ju lutemi jepni prioritet vetëm tri sfidave kryesore.

1)	
2)	
3)	

JU FALEMINDERIT PËR PJESËMARRJEN TUAJ!

Shtojca 4 Përgjigjet e mësimdhënësve në pyetësonin në internet

1= Nuk pajtohem aspak | 2 = Nuk pajtohem | 3= as nuk pajtohem as kundër | 4= pajtohem | 5= pajtohem fuqimisht.

		1	2	3	4	5	Nr. i mësimdhënësve
1	Shkolla jonë mirëpret nxënës me nevoja të veçanta arsimore (NVA) dhe aftësi të kufizuara.	1,7% (1)	1,7% (1)	8,5% (5)	52,5% (31)	35,6% (21)	59
2	Drejtori ynë është i gatshëm të sigurojë qasje tek nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara në shkollën tonë.	1,7% (1)	-	11,9% (7)	45,8% (27)	40,7% (24)	59
3	Mësimdhënësit tanë janë të gatshëm dhe zotohen t'i mësojnë nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara.	1,7% (1)	1,7% (1)	18,6% (11)	55,9% (33)	22% (13)	59
4	Pranimi i diversitetit është vlerë e rëndësishme në shkollën tuaj.	1,7% (1)	-	15,3% (9)	57,6% (34)	25,4% (15)	59
5	Shkolla jonë e veçantë është ambienti më i mirë për nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara.	5,1% (3)	27,1% (16)	27,1% (16)	11,9% (7)	28,8% (17)	59
6	Infrastruktura dhe ambienti i shkollës sonë është pengesë që nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara të kenë qasje në shkollën tonë.	-	23,7% (14)	18,6% (11)	37,3% (22)	18,6% (11)	58
7	Për shkak të numrit të madh të nxënësve në klasa, nuk është e mundur të akomodohen nxënës me NVA/aftësi të kufizuara.	8,5% (5)	44,1% (26)	10,2% (6)	23,7% (14)	13,6% (8)	59
8	Ne kemi mungesë të pajisjeve të mjaftueshme, furnizimeve dhe pajisjeve ndihmëse për të akomoduar nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara.	-	10,2% (6)	18,6% (11)	45,8% (27)	25,4% (15)	59
9	Ne kemi përshtatur materiale për mësimdhënie dhe mësimnxënie për nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara të disponueshme në shkollën tonë.	20,3% (12)	52,5% (31)	15,3% (9)	8,5% (5)	3,4% (2)	59
10	Teknologjia TIK u ndihmon nxënësve tanë me NVA/aftësi të kufizuara të mësojnë në shkollën tonë.	10,2% (6)	11,9% (7)	35,6% (21)	35,6% (21)	6,8% (4)	59
11	Është e lehtë të organizosh klasën për të akomoduar nxënësit me NVA.	3,4% (2)	28,8% (17)	42,4% (25)	23,4% (15)	-	59
12	Kërkesat e kurrikulës e bëjnë të vështirë për nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara që të akomodohen në shkollën tonë.	10,2% (6)	18,6% (11)	23,7% (14)	44,1% (26)	3,4% (2)	59
13	Nuk ka vende për trajnim praktik për nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara.	8,5% (5)	28,8% (17)	6,8% (4)	40,7% (24)	15,3% (9)	59

14	Në shkollën tonë, ne zhvillojmë mënyra të mësimdhënies që u përgjigjen nevojave të ndryshme të nxënësve.	3,4% (2)	16,9% (10)	28,8% (17)	44,1% (26)	6,8% (4)	59
15	Është shumë e vështirë të modifikosh udhëzimin, stilin e mësimdhënies dhe materialet për mësimdhënie dhe mësimnxënie për të përbushur nevojat e nxënësve me NVA/aftësi të kufizuara.	3,4% (2)	18,6% (11)	30,5% (18)	39% (23)	8,5% (5)	59
16	Trajnimi im për mësimdhënie para shërbimit më ofroi shkathtësi për të menaxhuar klasën gjithëpërfshirëse të përfshirë me nxënës me NVA.	11,9% (7)	22% (13)	30,5% (18)	32,2% (19)	3,4% (2)	59
17	Unë kam marrë trajnim gjatë punës mbi arsimin gjithëpërfshirës.	11,9% (7)	33,9% (20)	23,7% (14)	27,1% (16)	3,4% (2)	59
18	Mësimdhënësit në shkollën tonë kanë njohuri dhe shkathtësi të mjaftueshme për të menaxhuar klasën gjithëpërfshirëse dhe për të mbështetur nxënësit me NVA.	6,8% (4)	33,9% (20)	33,9% (20)	23,7% (14)	1,7% (1)	59
19	Po të merrja trajnim se si të modifikoj mësimdhënien time për të përbushur nevojat e nxënësve me NVA/aftësi të kufizuara, do të isha i gatshëm t'i mësoja edhe ata.	1,7% (1)	5,1% (3)	8,5% (5)	49,2% (29)	35,6% (21)	59
20	Përdori metoda të ndryshme mësimore për të përbushur nevojat individuale të të gjithë nxënësve në klasë.	-	3,4% (2)	10,2% (6)	62,7% (37)	23,7% (14)	59
21	Nuk ka shërbime mbështetëse të disponueshme për mësimdhënësit dhe nxënësit e tyre me NVA/aftësi të kufizuara në shkollën tonë.	3,4% (2)	6,8% (4)	11,9% (7)	50,8% (30)	27,1% (16)	59
22	Kam njohuri për punën e mësimdhënësve shëtitës në qendrat burimore.	13,6% (8)	23,7% (14)	52,5% (31)	6,8% (4)	3,4% (2)	59
23	Nxënës të tjerë po mbështesin nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara.	1,7% (1)	1,7% (1)	37,3% (22)	45,8% (27)	13,6% (8)	59
24	Nxënësit me NVA/aftësi të kufizuara po marrin pjesë në të gjitha aktivitetet në klasa.	1,7% (1)	18,6% (11)	37,3% (22)	32,2% (19)	10,2% (6)	59
25	Prindërit e fëmijëve me aftësi të kufizuara janë të gatshëm që fëmijët e tyre të arsimohen në shkollën tonë.	-	5,1% (3)	28,8% (17)	59,3% (35)	6,8% (4)	59
26	Pranimi i diversitetit është vlerë e rëndësishme në komunitetin tonë.	1,7% (1)	1,7% (1)	5,1% (3)	62,7% (37)	28,8% (17)	59

Shtojcë 5 Përgjigjet e nxënësve në pyetësonin në internet

1= Nuk pajtohem aspak | 2 = Nuk pajtohem | 3= as nuk pajtohem as kundër | 4= pajtohem | 5= pajtohem fuqimisht.

1	Prindërit e mi më mbështesin për të bërë detyrat e shtëpisë kur është e nevojshme.	1	2	3	4	5
2	Gjatë mësimave nganjëherë kam nevojë për mbështetje shtesë ose materiale mësimore të adaptuara.	1	2	3	4	5
3	Marr mbështetje shtesë ose materiale të përshtatura mësimore kur kam nevojë.	1	2	3	4	5
4	Mësimdhënësit e mi më mbështesin kur kam nevojë për mbështetje.	1	2	3	4	5
5	Shokët/shoqet e klasës sime më mbështesin kur kam nevojë për mbështetje.	1	2	3	4	5
6	Kam bërë miq në shkollën tonë.	1	2	3	4	5
7	Nuk më kanë ngacmuar në shkollën time.	1	2	3	4	5
8	Marr pjesë në të gjitha aktivitetet në shkollë.	1	2	3	4	5
9	Objekti i shkollës, klasat, tualetet dhe oborri i shkollës janë të qasshme për mua.	1	2	3	4	5
10	Kam pajisje ndihmëse për nevojat e mia në shkollën tonë.	1	2	3	4	5
11	Teknologjia TIK më ndihmon në studimet e mia.	1	2	3	4	5

Një përgjigje

Dy përgjigje

Për më tepër informacion
www.coe.int/education

Kontakti

Këshilli i Evropës
Rr Bedri Pejani 17/18
10000 Prishtinë

coe.prishtine@coe.int

Tel: 383 (0) 38 407 750

Fax: +383 (0) 38 407 751

SQ

Shtetet anëtare të Bashkimit Evropian kanë vendosur t'a bashkojnë ekspertizën, burimet dhe fatet e tyre. Së bashku, ato kanë ndërtuar një zonë stabiliteti, demokracie dhe të zhvillimit të vazhdueshëm duke e ruajtur diversitetin kulturor, tolerancën dhe liritë individuale. Bashkimi Evropian është i përkushtuar që të ndajë të arriturat dhe vlerat e tij me vendet dhe popujt përtej kufijëve të tij.

www.europa.eu

Këshilli i Evropës është organizata lidere në fushën e të drejtave të njeriut. Ajo përbëhet nga 47 shtete anëtare, përfshirë këtu të gjitha shtetet anëtare të Bashkimit Evropian. Të gjitha shtetet anëtare të Këshillit të Evropës e kanë nënshkruar Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut, traktat i dizajnuar për t'i mbrojtur të drejtat e njeriut, demokracinë dhe sundimin e ligjit. Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut e mbikqyr implementimin e Konventës në shtetet anëtare

www.coe.int

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE